

Lezen

JAARGANG 14 NUMMER 4 2019
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

DE THEATRALE, VERHALENDE STIJL
VAN MATTIAS DE LEEUW

GROOTOUDERS EN (VOOR)LEZEN ••• BESTE BOEK VOOR JONGEREN ••• BEELD-
AUTOBIOGRAFIE DAAN REMMERTS DE VRIES ••• INTERVIEW HUMBERTO TAN
••• ONLINE LEES- EN SCHRIJFPLATFORMS ••• BOEKEN VOOR 12+ ••• ONDER-
WIJS IN MENSWORDING ••• DE JONGE JURY: MEL WALLIS DE VRIES ••• LOUISE
KORTHALS OVER LEZEN ••• **HET ATELIER VAN MATTIAS DE LEEUW**

Vanaf 8 december Tentoonstelling De eigenwijze kinderen van Annie M.G. Schmidt, kinderboekenmuseum.nl ••• **13 januari** Stap op de Rode Loper, Groningen, stapopderodeloper.nl ••• **22 januari** Het Nationale Voorleesontbijt, nationalevoorleesdagen.nl ••• **22 januari t/m 1 februari** De Nationale Voorleesdagen, nationalevoorleesdagen.nl ••• **30 januari t/m 5 februari** Poëzieweek, poezieweek.com ••• **10 februari** Stap op de Rode Loper, Amsterdam, stapopderodeloper.nl ••• **4 t/m 14 maart** Week van het Christelijke Boek, christelijke-boeken.nl ••• **7 t/m 15 maart** Boekenweek, thema: Rebellen en dwarsdenkers, boekenweek.nl ••• **10 t/m 12 maart** London Book Fair, londonbookfair.co.uk ••• **23 maart** Uitreiking De Inktap, inktaap.nl ••• **30 maart t/m 3 april** Bologna Children's Book Fair, bologna-childrensbookfair.com ••• **1 april** Lezen Centraal. De nieuwe Doorgaande Leeslijn, lezencentraal.nl ••• **9 april** Uitreiking Woutertje Pieterse Prijs, woutertjepieterseprijs.nl ••• **20 april** Stap op de Rode Loper, Leeuwarden, stapopderodeloper.nl

FOTO'S V.L.N.R.: MARCO DE SWART, ANNEMARIE TERHELL, CORIEN DEN ENTING

VOOR UW AGENDA

Pabo-congres OP KOP

**31 januari 2020 | Het Oude Magazijn
Amersfoort**

Het pabo-congres OP KOP biedt een dag lang informatie, ontmoeting en inspiratie. Er zijn lezingen met de laatste inzichten over lezen, leesbevordering en literatuureducatie. In deelsessies komen interessante praktijkervaringen van collega-koplopers, en ontmoetingen met kinderboekenschrijvers aan bod. Het congres is bedoeld voor taaldocenten maar vanzelfsprekend zijn alle docenten welkom.

Dagvoorzitter is **Bas Maliepaard**.

Voor meer informatie en aanmelden:

<https://opkop.eventbrite.nl>

Lezen Centraal Het oneindige verhaal

OVER DE NIEUWE DOORGAANDE LEESLIJN

1 april 2020 | Verkadefabriek | 's-Hertogenbosch

ILLUSTRATIES: PETER VAN HUGTEN

Begin volgend jaar verschijnt een nieuwe versie van De Doorgaande Leeslijn. De laatste versie dateert alweer uit 2005. De tijd heeft sindsdien niet stilgestaan. Zo namen de digitale ontwikkelingen een vlucht, nam de leestijd onder jongeren

verder af en groeide de groep van laaggeletterden. In het onderwijs kwam het opbrengstgericht werken in zwang, maar daarnaast ontstond er meer aandacht voor persoonlijke ontwikkeling, onderwijs op maat en burgerschapsvorming. Ook de inzichten op het gebied van leesmotivatie, leesvaardigheid en literaire competentie veranderden. Er is kortom alle reden om het document te vernieuwen waarop Stichting Lezen, het onderwijs, de bibliotheken en andere intermediairs hun beleid en aanpak voor leesbevordering en literaire vorming kunnen baseren.

Het belooft een inspirerende dag te worden met interessante keynote sprekers onder wie: gedragswetenschapper **Gert Slob**, over hoe we ouders, leraren en niet-lezers kunnen aanzetten tot leesopvoeding, **Joanneke Prenger** en **Gerdineke van Silfhout** over leesontwikkeling, **Inouk Boerma** over leesmotivatie en deelsessies met onder anderen: **Heleen Buhrs**, **Matijs Lips**, **Manon Sikkels**, **Robbert Vuijsje** en **Gideon Samson**. De presentatie is in handen van **Özcan Akyol** en de dag wordt afgesloten door **Tex de Wit**.

LEZEN CENTRAAL
STICHTING LEZEN

Bent u geïnteresseerd in de vernieuwde Doorgaande Leeslijn van Stichting Lezen? Houd lezencentraal.nl in de gaten, binnenkort verschijnt daar het volledige programma.

Redactioneel

Voor u ligt alweer het laatste nummer van *Lezen* van 2019. Een mooi en boordevol nummer dat laat zien hoe veelvormig de wereld van de leesbevordering is en hoeveel mogelijkheden er zijn. Er is aandacht voor de leesbevorderings-

praktijk van kinderopvang tot pabo, voor onderzoek, online lezersplatforms, nieuwe boeken en makers, het belang van lezen voor persoonlijke vorming, en voor de rol van grootouders in de leesopvoeding van hun kleinkind. Vaak wordt gezegd dat kinderen lezen niet meer leuk vinden. Wij zien het anders: het gaat om het juiste boek voor kinderen en jongeren en een omgeving die hun dat boek aanreikt en tot lezen stimuleert. Veelvuldig Jonge Jury-winnaar Mel Wallis de Vries vertelt hierover en zij ontvouwt haar plan om als ambassadeur van de Jonge Jury nog meer jongeren te inspireren tot lezen. Stichting Lezen legt op dit moment de laatste hand aan de actualisering van de doorgaande leeslijn, waarin cruciale momenten in de leesontwikkeling van kinderen en jongeren worden beschreven; momenten waarop lezers afhaken óf – met de juiste stimulans – een nieuwe fase in hun leesontwikkeling ingaan. Ons congres Lezen Centraal op 1 april 2020 markeert de feestelijke presentatie van dit sleuteldocument; noteer die datum vast en kom in de lente kennisnemen van de nieuwste inzichten. Voor nu zie ik, net als u waarschijnlijk, uit naar de kerstvakantie. Even loskomen van werk en de boeken lezen waar ik zin in heb; opgaan in nieuwe (denk)werelden en ondertussen lekker uitrusten. Lezen is leuk, ontspant, en stimuleert mijn verbeelding, om maar eens te benoemen waarom ik zelf lezen zo waardeer. Onze nieuwe brochure *Lezen loont* (te vinden op lezen.nl) laat zien waarom lezen nog meer loont, zeker ook voor kinderen en jongeren. Stimuleer de kinderen in uw omgeving dus vooral om in de kerstvakantie lekker een boek (of meer) te lezen, lees ze voor en lees vooral ook zelf, om uw eigen, persoonlijke redenen. Fijne feestdagen!

Gerlien van Dalen,

Directeur-bestuurder Stichting Lezen

INHOUD

- 4** Geef liefde voor lezen door!
Grootouders en leesopvoeding
- 7** Onverminderd genietbaar
Klassiekers opnieuw uitgegeven
- 8** Over willekeur en liefde
Interview Oliver Reps, winnaar Beste Boek voor Jongeren
- 10** Blikveld 0–6
- 12** ‘Bijna alles begint met vrij werk’
Beeldautobiografie Daan Remmerts de Vries
- 14** Blikveld 6–12
- 16** Jaag je dromen na
Humberto Tan schrijft kinderboek
- 18** Prikkel
- 20** ‘Een boekenkast voor de buitendeur’
Boeken voor twaalfplussers
- 22** Blikveld 12–15
- 24** Onderwijs in menswording
Koen Vos over persoonlijke vorming in het onderwijs
- 26** Blikveld 15–18
- 28** ‘Tieners houden nog steeds van verhalen’
De Jonge Jury: Mel Wallis de Vries
- 30** ‘Er moet een idee achter zitten’
Louise Korthals over lezen
- 32** Het theatrale en verhalende versmolten
Een kijkje in het atelier van Mattias de Leeuw
- 34** ‘Wij zijn de huiskamer van de school’
De Nationale Mediatheek Trofee
- 36** Uit een schrijversleven: Rob van Essen

Legenda

	0–6 jaar		12–15 jaar
	6–12 jaar		15–18 jaar
			algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met lezen.nl aangegeven.

Lezen. Kwartalaftijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits

Redactie: Daan Beeke, Eva Gerrits, Mirjam Noorduijn, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer: Rob van Essen, Jørgen Koopmanschap, Elsbeth Tijssen

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen | Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Mattias de Leeuw

Abonnementenbeheer: adreswijziging, abonneren of opzeggen tijdschrift Lezen? Vul het formulier in op lezen.nl

Voor overige vragen: Abonneeservice Tijdschrift Lezen | 0172 476085 (tijdens kantooruren) | info@spabonneeservice.nl

© december 2019 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechtebenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

facebook.com/stichtinglezen
 [@stichtinglezen](https://twitter.com/stichtinglezen)
 instagram.com/stichtinglezen

BIJZONDER VOORBEELD –
 Veel grootouders zijn belangrijk
 in de levens van hun kleinkinderen.
 Omdat ze tot een generatie behoren
 die nog veel boeken leest, leent
 en koopt, kunnen ze helpen de
 leescultuur in stand te houden.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Sjoerd Kuyper en zijn kleinzoon Owen

Geef liefde voor lezen door!

‘Er behoort een wisselwerking te zijn tussen gezin en kinderboek.’ Dat schreef Annie M.G. Schmidt al in 1954 in haar befaamde essay *Van schuitje varen tot van Schendel*, een uitgave van de CPNB ter ere van de eerste Kinderboekenweek. Het boekje is eigenlijk niets meer of minder dan een onvervalst pleidooi voor een intensieve leesopvoeding: ‘Wij, de ouders, wij moeten ons daarmee bemoeien,’ vindt Schmidt. Zo stelt ze dat ‘voorlezen aan kinderen iets onvervangbaars is’. En dat als je voorleest, of een boek aan je kind geeft, je altijd uit moet gaan van wat het kind wil. Neem je kinderen daarom mee naar de bibliotheek, betoogt de oermoeder van de Nederlandse kinder- en jeugdliteratuur. En zorg daarnaast voor veel (kinder)boeken in huis.

Voorleestijd ouders loopt terug

Schmidt had gelijk. Er is ondertussen voldoende onderzoek dat aantoont dat de voordelen van een goede leesopvoeding niet kunnen worden onderschat. Samen (voor)lezen stimuleert het leesgedrag en heeft een langdurige invloed op de schoolprestaties. Bovendien blijkt dat kinderen die al jong frequent met boeken zijn omringd, voorlopen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Gelukkig onderkennen de meeste ouders in Nederland dan ook het belang van voorlezen. Maar liefst 71 procent van de ouders van wie het jongste kind jonger is dan vijf, leest minimaal dagelijks voor, en 95 procent doet dit minimaal wekelijks, zo wordt duidelijk uit een consumentenonderzoek uit 2017 van het kennis- en innovatieplatform

voor de boekensector KVB Boekwerk. Wat echter wel enigszins zorgelijk is: de voorleestijd die bij nul- tot zesjarigen per dag aan boeken wordt besteed, is volgens een meting van landelijk expertisecentrum Mediawijzer.net teruggelopen van 41 minuten in 2016, naar 27 minuten in 2018.

Hoeksteengezin bestaat niet meer

Het is niet ondenkbaar dat de toegenomen arbeidsparticipatie van de Nederlandse vrouw hiervoor medeverantwoordelijk is. Zo'n 80 procent van de moeders met baby's en kleuters werkt tegenwoordig gemiddeld 28 uur per week, blijkt uit cijfers van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) uit 2018. Met vaders die nog steeds bijna allemaal fulltime werken is het goed voorstelbaar dat het voorleesmoment er in de dagelijkse hectiek soms even bij inschiet. Wat dat betreft had Schmidt gemakkelijk praten. Zij schreef haar essay toen het gezin nog de hoeksteen van de samenleving was, met de man als kostwinnaar en de vrouw als (t)huisvrouw en moeder van de veelal gezamenlijke kinderen. Dat hoeksteengezin bestaat anno 2019 niet meer. En daarmee is ook de leesopvoeding niet langer alleen de verantwoordelijkheid van de ouders (in de praktijk meestal de moeder), maar ook van andere, bij de zorg van de kinderen betrokken personen, zoals de grootouders.

Grootouders als ideale leesopvoeders

Bijna alle opa's en oma's passen sowieso wel eens op hun kleinkinderen. Daarbij is het geen geheim dat tegenwoordig veel jonge gezinnen ook een beroep op ze doen om de kinderopvang geregeld te krijgen. Ruim de helft van de ouders van baby's en kleuters maakt structureel gemiddeld twaalf uur per week gebruik van deze zogenaamde oppasoma's en -opa's, tonen cijfers van het SCP (2018). Interessant: ze behoren tot een generatie die nog veel boeken leest, leent en koopt. Vanuit het idee 'opvoeden is voorleven' maakt dat ze bij uitstek geschikt om leesactiviteiten met hun kleinkinderen te ontplooiën. De kans is immers groot, zo toont onderzoek van Stichting Lezen (2015), dat wanneer de kleinkinderen volwassen zijn, ze de leesopvoeding die ze genoten hebben, met enthousiasme overdragen op hun eigen (klein)kinderen.

Er valt nog een wereld te winnen

De rol van grootouders als leesopvoeders is een nog onvoldoende gebruikt potentieel. Niet dat grootouders niet voorlezen. Onderzoek van KVB Boekwerk uit 2016 wijst uit dat de meeste best wel eens een voorleesboek ter hand nemen als ze hun kleinkinderen zien. En de vaste oppasopa's en -oma's doen dit zelfs regelmatig, vooral bij de kleintjes (nul tot vijf jaar). Daarnaast weten ook behoorlijk wat grootouders dat voorlezen niet alleen goed is voor de onderlinge gevoels-

band, maar ook voor de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling en dus voor de onderwijskansen van het kind. Toch valt er nog een wereld te winnen. Onvoldoende grootouders gaan met hun kleinkind naar de bibliotheek of boekhandel (respectievelijk 18 en 20 procent). Daarnaast vinden de meeste hun kleinkinderen al snel te oud om aan voor te lezen. Zijn die tussen de negen en twaalf jaar, leest nog maar 10 procent van de opa's en oma's voor. Maar wanneer ben je voor voorlezen te oud? Voormalig kinderboekenambassadeur Jacques Vriens leest zijn kleinkinderen van 17 en 19 nog steeds voor. 'Je creëert een gezamenlijk moment van rust en aandacht,' zegt hij. En collega's Hans en Monique Hagen luisteren zelfs met plezier naar elkaars voorleeskunsten: 'Met voorlezen doorbreek je de vaart van de dag.'

Voorlezen doe je samen

Voorlezen is echter een kunst apart. Voor het gewenste, positieve effect zul je die vooral samen moeten beoefenen. Voorlezen is een gezamenlijk avontuur, waarbij de voorlezer ruimte moet creëren omwille van de luisteraar, die om zich heen moet kunnen kijken en vragen moet kunnen stellen. Alle kinderen zijn nieuwsgierig; vaak volgt vanuit de ene vraag de andere. Zo zijn boeken aanleiding tot 'de mooiste gesprekken', aldus schrijver en opa Sjoerd Kuiper, die, zoals dat ook geldt voor zijn hierboven genoemde collega's, wil benadrukken dat dit niet alleen de taalontwikkeling ten goede komt, maar vooral tot gelukzalige momenten leidt, voor zowel kleinkind als grootouder.

Campagne gericht op grootouders

Omdat veel grootouders hun kleinkinderen graag de inspirerende geluismomenten die het leven kan bieden willen laten ervaren, start de Leescoalitie binnenkort een nieuwe campagne, waarbij de bijzondere band tussen grootouder en kleinkind wordt ingezet om de liefde voor lezen door te geven. Tijdens de campagneperiode die anderhalf jaar zal duren, zullen de zeven coalitiepartners onder het voorzitterschap van Stichting Lezen niet alleen aandacht besteden aan hoe en waarom grootouders hun leesliefde zouden moeten doorgeven; ze willen bovendien via een overkoepelende publiekscampagne alle grootouders van Nederland mobiliseren voor de belangrijke taak van het in stand houden van de leescultuur. ●●●

De Leescoalitie (leescoalitie.nl) is een samenwerkingsverband tussen Stichting Lezen, Stichting CPNB, Stichting Lezen & Schrijven, het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum, de Koninklijke Bibliotheek en Vereniging van Openbare Bibliotheken, en het Nederlands Letterenfonds.

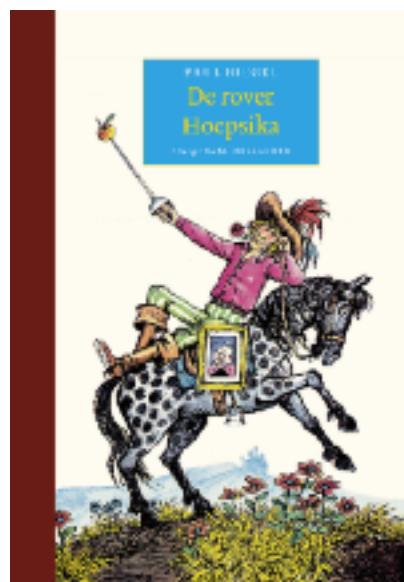
Sjoerd Kuyper (1952): ‘Voorlezen is samen een intens gelukkig moment beleven.’

‘Ik heb heerlijke herinneringen aan de grootouders van mijn vaders kant; mijn vader was enig kind en ik was thuis de oudste. Dus ik heb lang alle aandacht gehad van mijn grootouders. Mijn opa zat op de grote vaart en kon heel mooi vertellen over zijn verre reizen en voorlezen. Ik zat dan bij hem op schoot, met mijn hoofd tegen zijn borst... Die knusheid van het voorlezen is wat ik sterk zou willen propagieren. Margje en ik hebben drie kleinkinderen: Kingston van elf en Doortje van negen van mijn zoon Joost, en Owen van acht maanden van Marianne. Als je die op schoot neemt met zo’n kijkboekje met felle kleurenplaatjes, tover je moeiteloos de grootste grijns op zijn gezicht. De andere twee lezen we meestal voor als ze naar bed gaan. Ze kruipen dan als het ware helemaal in je: voorlezen is dé manier om samen een intens gelukkig moment te beleven. Je kan ook gerust duizend keer hetzelfde voorlezen. Dat geeft een vertrouwd, veilig gevoel. Wat ook leuk is: als je voorleest uit boeken voor wat oudere kinderen, komt de ene na de andere vraag. Boeken zijn aanleiding tot de mooiste gesprekken. Zo zijn we toen Doortje zes was begonnen met *Bolderburen* van Astrid Lindgren. En we praten er nog steeds over, over die heerlijke tijdloze wereld. De boeken geven we overigens niet mee, om het voorlezen spannend te houden. Als de kleinkinderen weer komen, weten ze precies waar we waren, en vervolgen we ons gezamenlijke avontuur.’ ●●●

Hans en Monique Hagen (1955, 1956): ‘Van voorlezen leren kinderen goed kijken.’

Monique: ‘We lezen onze kleindochter Linde, het eerste kind van onze dochter Imme, al voor vanaf de dag dat ze geboren werd. Dat moment van verstilling dat je creëert als je voorleest, is zo bijzonder, zo intiem. Ik was bijna vergeten hoe dat was met Imme.’ Hans: ‘Linde is onvermoeibaar. Op schoot zit ze nooit stil. Behalve als je een boekje hebt. Ze kijkt mee. En je ziet haar denken als ze woorden hoort. Voor een meisje van negentien maanden heeft ze een grote woordenschat. Opmerkelijk vind ik ook hoe makkelijk ze abstracte plaatjes herkent: van voorlezen leren kinderen goed kijken.’ Monique: ‘Iedere vrijdag passen we op en lezen we meerdere keren voor.’ Hans: ‘Sowieso altijd voor het slapengaan. Het is een vast ritueel. Met voorlezen doorbreek je de vaart van de dag.’ Monique: ‘Haar favoriet momenteel is *Bij Kiki thuis*, een van Immes eerste lievelingsboeken. Maar we lezen ook eigen gedichten voor: “De wind/ huilt/ aan het raam/ het is donker buiten/ daar/ komt/ de TIJGER/ WHHAAWW.” Dat is ons allereerste gedicht, ooit verzonden voor Imme. Als Linde nu de wind hoort, of buiten is, doet ze net als Imme deed, “whhaaww”. Zo is de cirkel rond. Met kinderroepzinnen kan je al heel jong beginnen. Ook als je niet graag voorleest, of het moeilijk vindt.’ Hans: ‘Daarom zijn we bezig met een dichtbundel voor de allerjongsten.’ Monique: ‘Die schrijven we deze keer niet vanuit een kind, maar vanuit de (groot)ouders die met en tegen hun kind praten. Charlotte Dematons gaat de bundel illustreren.’ ●●●

Jacques Vriens (1946): ‘Ze vinden het nog steeds fijn.’

‘Thérèse en ik lezen de kinderen van onze zoons Boris en Casper nog steeds voor. Esther is dertien. En Jelle en Evi zijn zelfs al negentien en zeventien jaar. Maar ook zij vinden het nog steeds fijn. Toen ze klein waren pasten we iedere donderdag op. Dan werd er ook altijd voorgelezen: een moment van rust, een gevoel van intimiteit. Bij Evi waren de avonturen van *Tommie en Lotje* lang favoriet. Totdat Jelle er genoeg van had. Zijn schooljuf herinnerde hem er naar zijn zin te vaak aan dat “de opa van Jelle” ze geschreven had. Daarna hebben we *De rover Hoepsika* van Paul Biegel voorgelezen, zeker drie keer. Dat vonden ze enorm spannend en grappig. Ik denk omdat Hoepsika geen clichérover is. Deze zomer hebben we Jelle en Evi weer uit Biegel voorgelezen. Ieder jaar maken we een fietstocht met ze, maar dit keer wilden we eens wat anders en zijn we twee weken met ze naar Ierland geweest. En wat kan je daar beter voorlezen dan Biegels *Anderland, een Brandaan mythe*? Zelf ben ik overigens nooit voorgelezen. Mijn ouders hadden een hotel en waren te druk. Wel luisterden we naar radiohoorspelen zoals *De tovercirkel* en *De Wigwam*. Het kantelpunt waardoor ik ben gaan lezen, kwam op mijn negende: op de katholieke school waar ik zat, was een broeder die voorlas alsof hij in het theater stond. “Jongens, ga maar lekker zitten,” zo begon hij. Met mijn hoofd op mijn armen droomde ik dan weg. Daar heb ik ontdekt hoe heerlijk voorlezen is.’ ●●●

Onverminderd genietbaar

Margaretha van Anel schreef een toegankelijke hervertelling van *The Wizard of Oz* (Lemniscaat, 7+), L. Frank Baums klassieker uit 1900 over Dorothy en hondje Toto die door een tornado in Oz belanden en hun queeste naar de tovenaars die ze thuis moet brengen. Marieke Nelissen maakte fraaie, passende illustraties.

KLASSIEKERS – Er is eindelijk een nieuwe, integrale vertaling van *De avonturen van Pinokkio* die Walt Disney's filmklassieker doet vergeten.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Of *Pinokkio* net zo beroemd zou zijn geworden zonder Walt Disney's gelijknamige tekenfilm uit 1940, is natuurlijk niet meer te achterhalen. Zeker is wel dat het beeld van de langgeneusde marionet die uit een bezielde stuk brandhout geboren wordt zodra timmerman Geppetto erin begint te hakken, er bepalend door beïnvloed is. Om dat beeld bij te stellen is er nu eindelijk een integrale vertaling van Carlo Collodi's kinderboek uit 1883. Pietha de Voogd (onder meer vertaalster van Umberto Eco's *De naam van de roos*) nam de klus op zich en koos er bewust voor het origineel en Collodi's rijke taal zoveel mogelijk recht te doen. Dus geen Jip-en-Janneke-taal, maar beeldende zinnen en sprankelende woorden als fiebelefors (overhaast), linkmiegel (gladjanus) en jottem (hoera!). Want het licht ironische verhaal over de halsstarrige houten pop die geen weerstand kan bieden aan de verlokkingen van het leven en zo van het ene in het andere avontuur duikelt, met alle rampspoed van dien, is 'niet alleen een spannend verhaal', aldus De Voogd in haar nawoord, 'maar evenzeer een cultuurgood en literair werk'.

Dat betekent niet dat het boek ouderwets aandoet. Ja, de uitstraling is passend klassiek, met een rode linnen rug en vormgeving in twee kolommen, geïnspireerd op die van de Italiaanse kinderkrant waarin de verhalen oorspronkelijk als feuilleton verschenen. Maar de sprookjesachtige inhoud is onverminderd krachtig. Kinderen zullen smullen van alle hilarische scènes die kracht worden bijgezet door de vele uitbundige, cartooneske kleurenillustraties van illustrator-animator Sjaak Rood. En als verhaal over een berooid kind dat vanaf zijn eerste onschuldige stap op zijn levenspad belaagd wordt door allerlei foute types (het snode duo Vos en Kat voorop) en de dood daarbij meermaals in de ogen kijkt, terwijl hij eigenlijk niets liever wil dan herenigd worden met Gepetto, is *Pinokkio* ook anno 2019 herkenbaar ontroerend. ●●●

Carlo Collodi, *De avonturen van Pinokkio*, vert. Pietha de Voogd, ill. Sjaak Rood. Novecento, 175 blz. (geb.), € 25,50

Antoine de Saint-Exupéry's filosofische sprookje *Le petit prince* (1943) over een buitenaards prinsje dat, zoekend naar vriendschap, een gestrande piloot de wereld met andere ogen leert zien, is een van de meest vertaalde boeken ter wereld. Schrijfster Tiny Fisscher en illustrator Mark Janssen bewerkten het gevoelvol voor jonge lezers (Velt, 7+).

Walt Disney maakte van *Aladdin* een klassieker. Maar het beroemde oosterse verhaal dat door toedoen van de Franse vertaler Antoine Galland in 1710 is toegevoegd aan de sprookjes van 1001 nacht, bestaat al eeuwen. Nu is er een moderne versie van Sjoerd Kuyper (Hoogland & Van Klaveren, 8+), met prenten van achttien verschillende illustratoren.

In haar hilarische dichtbundel *Het schaap Veronica* (Querido, 8+) bespot Annie M.G. Schmidt als 'het schaap' alias de jonge juffrouw Veronica op geestige wijze de jaren vijftig. De dames Groen, de dominee en Veronica zelf behoren inmiddels tot Nederlands culturele erfgoed. Fiep Westendorp's kleurenillustraties dateren uit de jaren zeventig.

Over willekeur en liefde

WAT ONS OVERKOMT – *De dag die nooit komt*, het debuut van Oliver Reys, oprichter en mede-eigenaar van kinderboekwinkel Casperle in Amsterdam, is verkozen tot Beste Boek voor Jongeren 2019. 'Voor een boek heb je een grotere drijfveer nodig dan alleen dat je schrijven leuk vindt.'

DOOR EVA GERRITS

Hoe ontstond je debuut?

'Zo'n zes jaar geleden, toen ik nog fulltime in de boekwinkel werkte – een kleine winkel, dus geen constante reuring – begon ik te schrijven. Zonder ervaring, maar met een serieuze intentie. Ik had een goede verhaallijn bedacht, maar toen ik die op papier probeerde te zetten schoot ik duidelijk tekort. Uit frustratie begon ik toen met een ander verhaal en dat werd uiteindelijk *De dag die nooit komt* – en dat verklaart misschien een deel van de onderliggende woede in het verhaal. Mijn intentie was om grensoverschrijdend handelen van een zeventienjarige jongere begrijpelijk te maken.'

Moet je zelf licht ontspoord zijn om een verhaal als dit te kunnen schrijven?

'Nee, er zitten geen autobiografische elementen in, al overlappen sommige gedachte-lijnen – associaties met film- en muziekfragmenten – met de mijne. Wel ben ik altijd gefascineerd geweest door een bepaald type jongens in literatuur en films: slimme, introverte eenlingen die wat aan de zijlijn staan en om wat voor reden dan ook met zichzelf worstelen, zoals in *American Beauty*, *Donnie Darko*. Zo'n type is mijn hoofdpersoon Elias geworden. Ook de zeer hechte relatie tussen Elias en zijn vijf jaar jongere zusje Evi had ik al gauw in mijn hoofd. En een belangrijk verhaalaspect is de afwezigheid van het gebruikelijk kwaad. Er is geen sprake van slechte mensen met slechte bedoelingen, toch loopt het compleet mis. De invloed van willekeur heb ik in dit boek als thema uitvergroot. Het begint bij wijze van spreken al met je geboorte, je kan geluk hebben met je ouders of pech. De willekeur is ook wat Elias frustreert, er gebeurt van alles om hem heen en het enige wat hij kan doen is reageren – en zijn reacties kunnen soms extreem zijn. Het gaat mij niet om een oordeel over goed of slecht; ik wilde het zo opschrijven dat de lezer snapt waarom Elias doet wat hij doet. Hij is van nature heel beschermend, het kan hem weinig schelen als hem iets wordt aangedaan, maar voor zijn zusje of de zwakkere komt hij op. Op zijn manier dan. Ondanks alle narigheid is het centrale thema in dit boek uiteindelijk toch liefde.'

Waarom heb je het boek opgedragen aan je vader?

'Hij is een groot literatuur liefhebber, zit altijd in de boeken. Die liefde heb ik meegekregen, heel wat klassiekers zitten daarom in mijn hoofd. Als jongere las ik overigens weinig, pas toen ik ging studeren werd het serieus. Zonder het voorbeeld van mijn vader en onze leesomgeving thuis, was ik nooit zover gekomen. [Lacht:] Hij dacht dat die opdracht aan hem alleen in het eerste exemplaar stond dat hij ontving.'

Ben je nog door anderen geïnspireerd?

'Ik had niet al jarenlang geschaafd aan een stijl die ik zo kon inzetten. Ik heb eindeloos herschreven, keek ook hoe andere schrijvers iets hadden aangepakt. Met een boek als dit kom je onvermijdelijk uit bij *The Catcher in the Rye*. Ik schrijf nu iets nieuws, iets heel anders, en kijk bijvoorbeeld veel naar A.M. Homes; bijna niet te kopiëren maar het inspireert wel. Of ik me nu een schrijver voel? Nee. Misschien komt dat als je een tweede boek hebt geschreven en een serieuze poging doet tot een derde. Vooralsnog ben ik iemand die een boek heeft geschreven, dat is ook al heel wat.' ●●●

In één lange slapeloze nacht overdenkt de zeventienjarige filmfanaat Elias in *De dag die nooit komt* (Harmonie, € 17,50) alles wat hem heeft gebracht waar hij nu is. Hij vertelt over die zomer, nu zo'n driekwart jaar geleden. Over zijn vriendin Polly, die als een engel uit de lucht is komen vallen, over zijn zusje Evi. En over de demonen in z'n hoofd. Zijn relaas verrast, ontroert en voert je mee tot aan het ontluisterende einde.

Leren met kartonboekjes

Het aanbod van kartonboekjes groeit snel. Jonge kinderen kunnen er onbekommerd mee spelen zonder dat het boek al te snel stukgaat en met deze nieuwe titels en pas-sant leren tellen of hun woordenschat uitbreiden.

- Marjet Huiberts en illustrator Milja Praagman maakten samen *Ebbie in de wasbak* (Gottmer, 2+), het eerste deel van een nieuwe serie over een eigenwijs aapje. Elk boekje maakt gebruik van vijftig woorden uit de basiswoordenlijst (van het Kennisinstituut voor taalontwikkeling) en helpt kinderen om hun woordenschat uit te breiden.
- Het telboekje *Waar is mijn trui?* van Nicola Slater (Querido, 2+) is getekend in een heldere retrostijl. Raf zoekt zijn roze trui en komt onder meer langs tien kleine katjes, negen dansende lama's en acht ballerina-biggetjes.
- Bijzonder populair zijn de boekjes van de Zweedse Ingela P. Arrhenius, die met haar nostalgische tekeningen een frisse jaren zeventig sfeer oproept. Van haar hand ver-scheen onlangs een kartonnen encyclopedie: *De wereld van Ingela* (Gottmer, vanaf achttien maanden) met meer dan tweehonderd geïllustreerde woorden. [A7]

Voorlezen in de gevangenis

Gedetineerde vaders in de penitentiaire inrichting Alphen aan den Rijn kunnen van-uit de gevangenis, met behulp van een camera, hun kinderen tien keer per jaar een verhaaltje voorlezen voor het slapengaan. De filosofie achter dit project is dat het onderhouden van de band tussen gevangenen en hun gezin bijdraagt aan de reso-cialisatie na hun tijd in de cel. Het bijzondere vader-voorleesproject uit Alphen aan den Rijn dat al dertien jaar bestaat, heeft in 2018 de Jan van Luxemburgprijs gewon-nen. Met het prijzengeld en bijdragen van diverse sponsors heeft een aantal gede-tineerden dit jaar een kinderboek samengesteld met verhalen, gedichten en teke-ningen voor hun kinderen, getiteld *Zitten, Lezen & Schrijven. Originele kinderverha-len uit de gevangenis*. Het eerste gedrukte exemplaar werd uitgereikt aan kinder-boekenschrijfster Wilma Geldof. Bij deze gelegenheid ontvingen de organisatoren van het voorleesproject een oorkonde van het Jan van Luxemburgfonds. Er zijn twee-duizend exemplaren gedrukt, die de penitentiaire inrichting Alphen aan den Rijn in eigen beheer heeft verspreid. [A7]

janvanluxemburg.nl

FOTO: DIENST JUSTITIËLE INRICHTINGEN

Nieuwe prentenboeken

- Leo Timmers maakte het prentenboek *Waar is de draak* (Querido, 3+) waarin drie niet al te slimme ridders voor hun koning op zoek gaan naar een draak. De sfeervolle, suggestieve tekeningen zijn even spannend als verrassend.
- *De Helden Sage* van Jeffrey Alan Love (Querido, 3+) stooft jonge lezers klaar voor het echte werk. In een adembenemend spannend prentenboek met tekstjes op rijm leren kleine kinderen de verhaal-conventies van de sage. Love won dit jaar met *Noorse mythen over Odin, Thor en Loki* een Zilveren Penseel.
- *Het magische avontuur* (Querido, 4+) van de Poolse Marianna Oklejak is een origineel kijkboek vol zoekplaten. Samen met twee arme broers trek je door het boek, door het oplossen van de puzzels ontvouwt zich de weg.
- De Vlaamse Pieter Gaudesaboos maakte samen met Lorraine Fran-cis opnieuw een prentenboek met stapeltekeningen. In *Een huis vol vrienden* (Lannoo, 3+) zijn de paarden aan het schilderen, doen de tijgers boodschappen en bakken de muizen cupcakes. [A7]

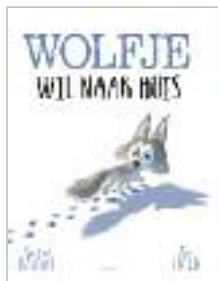
Fiep Foundation Stimuleringsprijzen

Om jonge illustratoren in staat te stellen een bijzonder project uit te werken, worden elke twee jaar door de Fiep Westendorp Foundation stimuleringsprijzen toegekend. De prijzen van 2019 zijn toegekend aan Puck Koper, Jip van den Toorn en Iris Lam. Puck Koper (29) behaalde haar bachelor aan de Willem de Kooning Academie en studeerde in 2017 af aan de masteropleiding Children's Book Illustration in Cambridge. Koper gaat als project een hedendaags etiquetteboek maken voor 'de normale mens', waarin observatie en fantasie bij elkaar komen. Jip van den Toorn (26) studeerde af aan de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht en wil met haar prijzengeld cross-overs gaan onderzoeken tussen actuele illustratieve verhalen en oude ambachten zoals keramiek en textiele werkvormen. Iris Lam (26), afgestudeerd aan de Koninklijke Academie van de Beelden van de kunst Den Haag, gaat tien korte animatiefilms maken met als titel *Ode aan de Dood*. 'Iris heeft een goed uitgedacht en duidelijk project over een zwaar thema, gebracht met onmiskenbare lichtheid en bijzondere humor,' aldus de jury. De drie winnaars krijgen ieder een prijs van twintigduizend euro om hun project te realiseren. [A7]

fiepwestendorp.nl

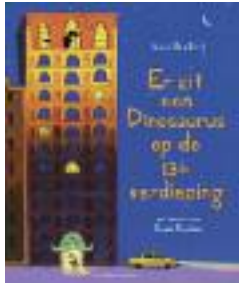
ILLUSTRATIE PUCK KOPER

Sardes-leespluim

De Sardes-Leespluim zet iedere maand een prentenboek in de schijnwerpers dat zich goed laat voorlezen aan een jong publiek. In augustus was dat *Flip Flap huisdieren* van Axel Scheffler (Volt, 2+), een flapjesboek waarmee 121 fantasiedieren samengesteld kunnen worden door steeds een halve pagina om te slaan. Zo ontstaan dieren als de 'goudvoes', een goudvis met poezenpoten. In september werd *Wolfje wil naar huis* bekroond, van Rachel Bright met illustraties van Jim Field (Gottmer, 3+). De jury spreekt van 'een poëtische tekst die prachtig is vertaald door Bette Westera en naadloos aansluit bij de soms mythische tekeningen met een nachtelijke sterrenhemel waar de dierenriem voorbij stroomt (...)' In oktober viel de prijs toe aan *Een olifant in de bus* van Marjet Huiberts met illustraties van Barbara de Wolf (Gottmer, 4+); het verhaal van een olifant die muurvast komt te zitten in de bus. De Leespluim van november ten slotte ging naar *Er zit een Dinosaurus op de 13de verdieping* van Wade Bradford (Fontaine Uitgevers, 4+), dat zich afspeelt in een stijlvol art deco-hotel. [A7]

sardes.nl

Alice in Wonderland

De betoverende tekeningen uit *Alice in Wonderland* van Floor Rieder zijn door Mariska Simon bewerkt tot een theatervoorstelling. In een bijzonder pop-updecor vertelt Simon over het eigenzinnige meisje dat in een konijnenhol kukelt en terecht komt in een wonderlijke wereld waar ze kennismaakt met de Maartse Haas, de rups, de gekke hoedenmaker en andere karakters. Voor Rieder aan bewerking van deze klassieker begon, die in 2014 verscheen, bestudeerde ze eerst uitgebreid het werk van haar voorgangers en dacht lang na over een eigentijdse versie van het beroemde meisje. 'Dat Alice geen meisje met een schortje moest worden, stond voor mij vast,' zei ze hierover. Op het podium heeft Alice haar lichtblauwe jurkje verruild voor een hoodie en haar keurige schoentjes voor stoere gympen. Door haar ronde brillettje kijkt ze fier de wereld in. *Alice in Wonderland* wordt gespeeld door Mariska Simon; componist Ward Veenstra schreef de muziek. Floor Rieder was betrokken bij de totstandkoming van het decor en van de projectie; Rianne van Duin, zelf prentenboekenmaker, verzorgde de pop-uptechniek van het decor. De regie is in handen van Mark Haayema. *Alice in Wonderland* (Theaterbureau vanaf 2, 4+) speelt tot en met mei in verschillende theaters. [A7]

vanaf2.nl

FOTO MARION VISSER

‘BIJNA ALLES BEGINT MET VRIJ WERK’

BOEK EN TENTOONSTELLING – Daan Remmerts de Vries (1962) is behalve een veelvuldig bekroond kinderboeken-schrijver en uitzonderlijk illustrator, ook beeldend kunstenaar. Van zijn vrije werk verscheen onlangs het vuistdikke boek *Liefde, je kunt me vinden bij de rivier*. In een gelijknamige tentoonstelling toont Museum De Buitenplaats hieruit een keuze.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

‘Ik ben een van die kunstenaars die een hele kelder vol heeft staan. Ik ben nogal gehecht aan mijn werk. We verliezen zoveel. Ik wil de dingen meenemen: gedenkwaardige plekken, verloren liefdes, kleine momenten dat ik me gelukkig voelde, een liefde van anderhalf uur in de trein, onverwachte gebeurtenissen – die probeer ik vast te leggen, die wil ik bij me houden. Daarom heb ik vroeger ooit bedacht dat ik mijn werk graag in druk wil zien. Vijf jaar geleden vond ik het tijd en ben ik met een map onder mijn arm naar uitgeverij Hoogland & Van Klaveren gegaan. “Ja, prachtig,” zeiden ze daar direct. “Laten we hier een boek van maken.” Dat voelde als een mijlpaal. We hebben witte wijn gedronken en daarna ben ik vanuit Hoorn teruggereisd, met een krankzinnige glimlach op mijn gezicht.’

Hoe ben je vervolgens te werk gegaan?

‘Ik had al helemaal bedacht hoe het boek eruit moest zien, dat het een verhaal moest vormen. Eerst heb ik een selectie gemaakt. Er was een heel aantal werken waarvan ik wist, die moeten er in ieder geval in komen: de tekeningen en schilderijen van de tuin in Bergum bij mijn ouderlijk huis, waar ik een zomer in mijn eentje heb doorgebracht. Ook het kerkje van Hoogzand, aan de rand van het Bergumermeer, moest een plekje krijgen. Echt, ik ben verliefd op dit kerkje – en zijn begraafplaats. Daar tekenen voelt alsof je als een kleine prins midden in de wereld zit; de horizon als een cirkel om je heen. En natuurlijk moest mijn wat absurde verhaal over dokter Buna erin: de *witch*-dokter uit Ivoorkust die ik, overvallen door verlatenheid, ooit heb ingeschakeld om mijn geliefde terug te winnen. Geamuseerde observaties die mijn liefde voor het menselijk geklungel tonen.’

Het boek is een soort autobiografie?

‘Dat zou je kunnen zeggen ja, een autobiografie verteld vanuit beeld. Ik begin met een afbeelding van iemand die bij een rivier peinzend zit te wachten op de liefde die moet komen en eindig met “Rivier bij nacht”: hij heeft ontdekt dat de liefde in hemzelf zit – [lachend] heeft de therapeut, die ook in dit verhaal voorkomt, toch gelijk gehad –, het wachten is overgegaan in rust. De hoofdstukken daartussenin zijn een uiting van wat ik in een specifieke periode ervoer, wat niet betekent dat de werken in die hoofdstukken daadwerkelijk uit die tijd dateren. Zo ben ik in 1998 met een vriend naar

Newfoundland gegaan om walvissen te kijken, maar ik heb de schilderijen pas in 2016 gemaakt. Onder een heel aantal afbeeldingen heb ik ook tekst geschreven, het resultaat van ideeën die ik al langer geleden had genoteerd, waarvan ik dacht, hier moet ik eens iets mee doen. Uiteindelijk zijn alle kunstenaars die ik goed vind – Edward Munch, Jan Mankes, Picasso – ook met niets anders bezig geweest dan met het uitbeelden van hun zielenroerselen, hun persoonlijke gesteldheid.’

Is dat wat je bedoelt met de zin achter in het boek, ‘ook ik – ik uit me niet ik in me’?

‘Inderdaad. Als je begint met schilderen en tekenen, weet je nog niet wat je wilt uitbeelden. Dus schilder je wat je opvalt, of wat je als een soort schoonheid ziet, of wat je wilt bewaren. En langzamerhand, nou ja, dat blijkt wel uit dit boek, ga je meer naar binnen toe en ontdek je wie je bent en wat je wilt zeggen.’

Wat is dat?

‘Bij de opening van de tentoonstelling zei Jet van Oovereem [hoofd educatie Kunstmuseum Den Haag, red.] dat mijn boek over verlangen gaat. Daarin heeft ze denk ik gelijk. Het gaat over het verlangen naar een wereld waarin ik me prettig voel, naar een wereld waarin rust is, en schoonheid. Een wereld zonder auto’s – ondingen zijn het – zonder een geïndustrialiseerde zee met windmolenparken. Kijk naar alle natuur in dit boek: bomen, vogels, water... Een mens wordt nergens gelukkiger van dan van zitten naast een rivier. Daar vind je een microkosmos waarin je jezelf natuurlijk terugziet. De schilderijen in het hoofdstuk “5 momenten” weerspiegelen eigenlijk precies waar het voor mij in het leven om draait: een waterral rennend door de achtertuin; kraaien in een veld die ik in nog geen seconde vanuit een rijdende trein zag... Ogenblikken van een onvoorstelbare schoonheid. Of daarin ook weemoed schuilt? Vast wel. Ik ben 57 inmiddels. Tijden van ongebondenheid, van een bepaalde vrijheid die je voelde en waar je naar terug verlangt, dat zit er allemaal in, maar zonder droefenis.’

Zijn er prentenboeken die je vrije werk benaderen?

‘Ja – ik denk het toch wel. *Droomkonijn* is direct voortgekomen uit mijn vrije werk. Eerst heb ik de collage “Zes uilen” gemaakt. Daarna dacht ik, dit kan toch wel erg leuk zijn voor een prentenboek. En als je de katten ziet op “Picknick bij de rivier” herken je daarin de prenten in *Mijn tuin, mijn tuin* dat ik ooit met Ted van Lieshout heb gemaakt. Eigenlijk begint bijna alles met vrij werk. Ik experimenteer graag in volkomen vrijheid, met verschillende technieken, kleuren, composities. Pas als ik het geslaagd vind, kan ik het gaan toepassen. Dat is een groot verschil met vrij werk: illustreren is een toegepaste kunstvorm. Als ik illustraties maak, kijkt er altijd iemand met mij mee. Een denkbeeldig iemand die zegt “Ja, maar dat is nog niet duidelijk,” of “Dit mag best wat geestiger,” of “Die past niet bij de rest.” Bij mijn vrije werk heb ik dat niet. Daar maak ik wat ik wil en als het goed is blijf ik ervan af. Niet dat ik er niet eindeloos mee bezig kan zijn. Alles is uiteindelijk gecomponeerd en bedacht. Net als bij mijn illustraties maak ik sommige dingen wel vijf, zes, tien keer.’

Waar zoek je dan naar?

‘Ik ben altijd eindeloos met compositie bezig, eindeloos, kan ik je zeggen. In mijn vrije werk en in mijn prentenboeken. Voor *Vos is een boef* bijvoorbeeld heb ik heel wat prenten meerdere keren gemaakt, om het juiste effect te krijgen, de juiste spanning. Het lijkt misschien eenvoudig, maar dat is het niet. Het beeld moet spannend zijn en toch ook in evenwicht. Ja, het spannende evenwicht, dat is wat ik zoek. Net zo lang totdat ik helemaal gelukkig ben.’ ●●●

Vos is een boef (Gottmer, 2019)

Remmerts de Vries speelt een ironisch, dubbelzinnig spel met het onberekenbare karakter dat de vos van oudsher wordt toegedicht. De ironie zit 'm in het slimme samenspel tussen tekst en beeld, waarbij dierenkenner Remmerts de Vries effectief gebruikmaakt van het oorspronkelijke uiterlijk en karakter van de dierpersonages. Een nieuw boek over Vos is op komst.

Soms laat ik je even achter (Querido, 2014)

Verbeeldingskracht, ontdekkingsdrang en afhankelijkheid gaan ongemerkt samen in dit prentenboek, waarin een kleutermeisje haar verlatingsangst overwint door een fantasiespel met haar beer die ze achterlaat in een bos. Na zijn regentranen volgt gelukkig blij zonschijn.

Etalagewedstrijd

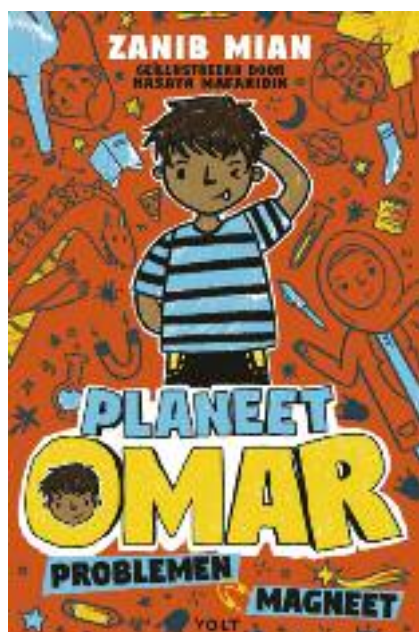
Eind februari 2020 worden de zes kanshebbers voor de Woutertje Pieterse Prijs bekendgemaakt. Op 9 april wordt deze prestigieuze prijs voor het beste kinderboek van 2019 uitgereikt. Om zoveel mogelijk mensen te laten zien welke boeken genomineerd zijn en kans maken op de prijs, organiseert Stichting Woutertje Pieterse Prijs een wedstrijd. Bibliotheken en boekhandels worden uitgenodigd om een etalage of tafel in te richten met de kanshebbende titels, waaruit blijkt dat deze boeken genomineerd zijn. Insturen van een foto van de etalage of tafel kan tot 1 april via wpp@woutertjepieterseprijs.nl. Een jury, bestaande uit bestuursleden Hans Smit, Daan Beeke en Francien Jonge Poerink, kiest uit de inzenders een winnaar. De winnende boekhandel of bibliotheek krijgt een VIP-uitnodiging voor twee personen voor de prijsuitreiking in de Brakke Grond te Amsterdam, en mag aansluitend het diner bijwonen in bijzijn van de genomineerde auteurs en illustratoren. Ook zullen de makers van het boek dat de Woutertje Pieterse Prijs 2020 wint een gratis bezoek aan de winnende boekhandel of bibliotheek brengen. Ondersteunend beeldmateriaal is verkrijgbaar via woutertjepieterseprijs.nl. [A7]

Pabo Voorleeswedstrijd

Eind september troffen tien finalisten van de Pabo Voorleeswedstrijd elkaar in theater Kikker in hartje Utrecht. Na een spannende wedstrijd werd Marlisa van der Goot van de NHL Stenden Hogeschool in Groningen de nieuwe kampioen. ‘Het klopte helemaal, we zaten werkelijk ademloos te luisteren,’ zei juryvoorzitter Arend van Dam bij de bekendmaking. Van der Groot mag zich een jaar lang Pabo Voorleeskampioen van Nederland noemen. Het bereik was groot: 38 van de 42 pabo-opleidingen hebben meegedaan. De eerste rondes van de wedstrijd vonden plaats op school; de provinciale finales werden georganiseerd door de bibliotheken. ‘Voorlezen is een belangrijk didactisch middel om kinderen te bereiken met mooie verhalen. Een pabostudent die zelf plezier heeft in voorlezen, is van onschatbare waarde voor de leerlingen,’ vindt Peter van Duijvenboden, die vanuit Stichting Lezen verantwoordelijk is voor het project. De Pabo Voorleeswedstrijd wordt uitgevoerd door Stichting Lezen samen met de Bibliotheek en Stichting Entoen.nu en wordt mogelijk gemaakt door het programma Kunst van Lezen. Voor een verslag van de afgelopen editie, zie lezen.nl. [A7] lezen.nl

FOTO: REBECCA SWEETS

Planeet Omar

Alle kinderen zouden zichzelf in een kinderboek moeten herkennen, maar in de praktijk is het aanbod nog weinig divers. Uitgeverij Volt kocht daarom de rechten aan van *Planeet Omar*, een cartoonboek dat wordt verteld vanuit het perspectief van een moslimjongen. Omar trekt problemen aan als een magneet en beleeft avonturen thuis en op school. Zijn ouders zijn wetenschappers en laten hun kinderen elke zondag proefjes doen aan de keukentafel, zoals het knutselen van een flestornado of een ontplofing met schuim. De toon is vrolijk, maar in het dagelijks leven krijgt Omar regelmatig te maken met discriminatie, in de vorm van een treiterende klasgenoot en een buurvrouw die zich constant beklagt over ‘die moslims’ met hun kookluchtjes. Zaniab Mian woont zelf in Londen en schreef dit boek omdat zij het jammer vond dat ze voor haar kinderen geen boeken kon vinden met islamitische hoofdpersonen. Ze publiceerde *Planeet Omar* aanvankelijk in eigen beheer onder de titel *The Muslims* en kreeg daarmee veel media-aandacht. Het werd bekroond met de Little Rebels Children’s Book Award en Mian kreeg een uitgeefcontract voor drie titels bij Hachette. [A7]

Planeet Omar – problemenmagneet, Zaniab Mian en Nasaya Mafaridik (ill.), vertaling Edward van de Vendel. Volt, € 14,99 (7+)

Haarlemse stripmuur

Haarlem heeft de eerste officiële stripmuur van Nederland. Rond de bovengrondse ingang van de Raaks-parkeergarage vechten dertig Haarlemse strip- en kinderboekenfiguren tegen een draak. De tekening werd ontworpen door Thé Tjong-Khing (86), die zelf op de steiger heeft gestaan om een deel van de muur te schilderen, daarbij geholpen door kunstenaar Diego Teroba. Op de schildering zijn tante Sidonia uit *Suske & Wiske*, Bianca Castafiore uit *Kuifje*, Elsje van de Haarlemse tekenaar Gerben Valkema en Jopo de Pojo van Joost Swarte te herkennen. Uit Thé's eigen boeken vechten mee Annabella uit *Kleine Sofie en Lange Wapper* en meneer en mevrouw Hond uit *Waar is de taart?* Thé verwerkte ook historische figuren in de schildering, zoals de vermeende uitvinder van de boekdrukkunst Laurens Janszoon Coster, en Kenau Simonsdochter Hasselaer, die tijdens de Tachtigjarige oorlog het verzet van de Haarlemse vrouwen leidde. De schildering werd tijdens de Stripedagen officieel geopend door wethouder van Cultuur Marie-Thérèse Meijs. Zij beloofde dat er op termijn naast de hofjeswandeling ook een stripmuurwandeling in Haarlem zal komen. 'Ten slotte is Haarlem de stripstad van Nederland.' [A7]

FOTO ANNEMARIE TERHELL

FOTO NOA VERHOEFSTAD

Lampje in het theater

Lampje, het eigentijdse sprookje waarmee Annet Schaap in 2018 zowel de Woutertje Pieterse Prijs, de Gouden Griffel, de Nienke van Hichtum Prijs als de Vlaamse Boekenleeuw in de wacht sleepte, speelt vanaf deze kerstvakantie in het theater. 'Lampje is geknipt voor het theater,' vindt regisseur Moniek Merx. 'Dit is de eerste keer sinds mijn jeugd met Tonke Dragt, dat ik zo'n ontroerend nieuw jeugdboek las. Het heeft verrassende wendingen en een rijk, goed geschreven plot. Ik herken Schaaps melancholie maar ook haar eigentijdse dilemma's. Het verlangen naar de zee, een spannend spookhuis en een bonte kermisploeg nemen je vanaf het begin mee. In feite is het een coming of age-verhaal. In zo'n stormachtige periode zit altijd veel diepte en het is ontroerend om te zien hoe Lampje met vallen en opstaan steeds meer zelfvertrouwen krijgt. Wij mogen de eerste theaterbewerking maken en met de lyrische muziek van Djurre de Haan gaat mijn hart meteen al sneller kloppen.' *Lampje* gaat op 14 december in première en reist daarna tot en met april door Nederland. Bezoekers kunnen bij het regelen van hun ticket tegelijk het boek bestellen. [A7]

maastd.nl

Lezen in de kerstvakantie

- Sarah Weeks, auteur van het prachtige *Ben zo terug*, ontmoette Gita Varadarajan op Columbia University. Samen schreven ze het dubbelboek *Mag ik naast je zitten?* (Lemniscaat, 10+) over Ravi, die net uit India is verhuisd, en Joe, die vriendschap met hem sluit.
- In *De wilde robot* van Peter Brown, vertaald door Annelies Jorna (Querido, 10+), spoelt er na een schipbreuk een opmerkelijke lading aan op een onbewoond eiland. Uit een van kisten komt Roz tevoorschijn, een robot, die moet zien te overleven in de vrije natuur en vriendschap sluit met de dieren.
- *De weglopers* (Querido, 8+) is het laatste en misschien wel allermooiste boek van de veel gelauwerde Zweedse schrijver en scenarist Ulf Stark en is geïllustreerd door Kitty Crowther. De opa van Klein-Gottfried ligt in het ziekenhuis en heeft nog wat dingetjes af te handelen in zijn voormalige huis. Samen ontsnappen de twee naar het eiland en beleven een ontroerend avontuur.
- *Dit ga je niet geloven* (Billy Bones, 8+) is het tweede jeugdboek van de succesvolle Britse schrijver Adam Baron, die vorig jaar verraste met *De jongen onder water*. Timon wil weten wie er gemene streken uithaalt met zijn juf Martin en duikt tegelijk in het raadsel rond de zieke oma van zijn klasgenoot Veronica. [A7]

JAAG JE DROMEN NA

INSPIRATIE UIT SURINAME – Tussen proefopnamen voor een nieuw programma door, twee dagen voor zijn foto-expositie in Bergen en op de openingsdag van de Grote Suriname-tentoonstelling in de Nieuwe Kerk in Amsterdam, heeft duizendpoot Humberto Tan nog tijd voor een interview naar aanleiding van *Pirouette in Paramaribo*, het kinderboek dat hij schreef ter gelegenheid van die tentoonstelling. ‘Ik doe alleen dingen waarvan ik denk dat ik er energie van krijg.’

DOOR EVA GERRITS

Waarom besloot je dit boek te schrijven?

‘Zo’n twintig jaar geleden kwam ik erachter dat als je zocht op de trefwoorden “Suriname” en “sport” er welgeteld één titel tevoorschijn kwam uit de miljoenencollectie van de Koninklijke Bibliotheek. Dat was toen een van de redenen waarom ik besloot *Het Surinaamse legioen* te schrijven, een boek over Surinaamse voetballers in Nederland. Toen de Nieuwe Kerk mij vorig jaar benaderde om een kinderboek te schrijven bij hun Grote Suriname-tentoonstelling, vond ik opnieuw dat ik mijn verantwoordelijkheid moest nemen. Als jongetje van drie, vier kwam ik naar Nederland en al ben ik hier getogen, er is nog genoeg wat me aan Suriname bindt. Twee andere belangrijke criteria – heb je überhaupt een verhaal? En zo ja, denk je dat je het kan? – kon ik afvinken. Gezien mijn overige werkzaamheden zat alleen de factor tijd niet mee. Maar tijdgebrek mag in zo’n geval geen belemmering zijn, vind ik. Dan moet je kijken hoe je het kunt organiseren; als je het doet, moet je het natuurlijk wel goed doen. Ik heb er bewust voor gekozen een non-fictieboek – althans, voor het grootste deel – te schrijven, voor pure fictie zou ik waarschijnlijk langer hebben moeten zitten.’

Op wiens werkelijkheid is je boek gebaseerd?

‘Ik ben een verhalenverzamelaar en tijdens een fotoshoot over gastgezinnen raakte ik in gesprek met de Zeeuwse ballerina Wendeline Wijkstra. Haar verhaal, dat ze als meisje van elf jaar koos voor een opleiding aan de balletacademie en haar vertrouwde thuis moest verruilen voor een verblijf bij een gastgezin, trof me. Ik moest ook meteen denken aan piepjonge getalenteerde voetballers die van heinde en verre worden gescout en vervolgens – als ze geluk hebben met een familielid – naar Nederland komen om te proberen het hier te maken.’

Wat was het precies dat je zo trof in die verhalen?

‘De offers en investeringen die jonge talenten moeten doen om hun dromen waar te maken. Neem alleen al de tienduizendurenregel: minimaal tien jaar lang twee uur per dag gericht trainen om op topniveau te komen. Zulke inspanningen worden natuurlijk niet alleen geleverd bij ballet en voetbal, ze gelden voor alle opleidingen waar op het hoogste niveau moet worden gepresteerd. Om bij de top te horen moet je al heel jong beginnen. Ik zag ooit de documentaire *Olympic Journey – The Road To Beijing* over

een Chinese badmintonkampioen, die op haar tiende in haar eentje naar de andere kant van dat onzienbare land vertrok om op topniveau te kunnen spelen. Eens per jaar kon ze gedurende twee dagen haar ouders bezoeken. De filmmaker vroeg haar moeder of die het niet erg had gevonden, alle verjaardagen dat ze niet bij elkaar waren. Het antwoord: “Ja, maar ze was bij moeder China.” Duizenden kinderen brengen zulke offers, maar er is er maar eentje die goud wint. Al die anderen... En toch doen ze het, er is geen andere optie. Dat is tegelijkertijd ook het mooie: soms moet je er vol voor gaan, zonder garantie voor succes. Dat geldt ook voor het meisje Gerda in *Pirouette in Paramaribo*. Mijn opdracht voor in het boek luidt dan ook: voor kinderen die durven te dromen.’

Hoe ben je te werk gegaan bij het schrijven?

‘Als een journalist. Ik heb Wendeline uitgebreid geïnterviewd; ook kleine details uit haar relaas zitten in het boek: hoe je aan de dikte van de envelop die je thuis ontvangt al kunt afleiden of je bent toegelaten voor de opleiding of niet, het strenge letten op wat je eet, wat de eerste balletoefeningen zijn, et cetera. Er zijn meer parallellen: zoals Wendeline als kind liever naar klassieke muziek luisterde in plaats van naar popmuziek, luistert Gerda in het boek ook niet naar populaire Surinaamse kaseko-muziek, maar naar barok – voor de context heb ik op Spotify twee playlists bij het boek gemaakt: een met lichte, toegankelijke barokstukken en een met Surinaamse kaseko. Met hulp van Carl Haarnack, die het instagramaccount Buku Bibliotheca Surinamica beheert en een soort omgevallen boekenkast over Suriname is, heb ik me verdiept in de Surinaamse balletwereld. Gerda Zaandam was daar ballerina van het eerste uur, naar haar heb ik mijn hoofpersonage vernoemd, en balletschool Marlène uit het boek bestaat echt. Verder heb ik er Surinaamse uitspraken ingestopt en gerechten natuurlijk, en hobby’s, zoals het houden van vogeltjes, een typisch Surinaams mannetje. Bepaalde dingen ontstonden tijdens het schrijven, zoals Gerda’s zorgen om haar vaders welzijn: ze vreest dat hij zal vervallen in oude drinkgewoontes als zij vertrekt. Het afscheid is voor haar ook moeilijk, ze mist haar ouders en zelfs die vervelende broers van haar – vast herkenbaar voor elfjarige meisjes met broers. Met de hulp van de uitstekende redacteur van uitgeverij Gottmer hebben we er uiteindelijk een aansprekend kinderboek van weten te maken in plaats van een degelijk krantenstuk.’

Hoe is de samenwerking ontstaan met illustrator Judith van den Hoek?

‘Zij maakt onder andere prachtige mode-illustraties, werkt voor grote modehuizen. Ik volg haar op Instagram en wilde haar ooit bij *Late Night* in de uitzending, wat toen helaas niet doorging. Ze had nog niet eerder een kinderboek geïllustreerd en bij Gottmer hadden ze nog tien namen in het hoofd. Maar ook na het bekijken van andermans werk bleef zij mijn standaard. Gelukkig wilde ze het doen en ik ben heel blij met het resultaat: het is romantisch, gevoelig, niet doorsnee. Ook de uitgeverij is heel blij met de tekeningen. Wie weet wordt ze nog wel vaker gevraagd, ze is erg goed.’

Was je niet bang voor de kritiek: weer een bekende Nederlander die een kinderboek schrijft?

‘Dus alleen kinderboekenschrijvers zouden kinderboeken mogen schrijven – waar staat dat, is het een beschermd beroep of zo? Ik las het artikel daarover in *de Volkskrant* en dacht: nou en? Durf zelf eens te dromen! Ik kan er niets mee. Ga het boek eerst maar eens lezen.’

Smaakt dit kinderboekenvoortuurt naar meer?

‘Ik had al eens een kinderboek geschreven, voor Jumbo: *Sinterklaas en het geheim van de gouden pepernoot*, over hoe het kan dat Sinterklaas zo oud is en vitaal blijft. Ik sluit niks uit, ik had ook niet gedacht dat ik binnen twee jaar twee kinderboeken zou hebben geschreven.’ ●●●

ILLUSTRATIES JUDITH VAN DEN HOEK

De elfjarige Gerda uit Paramaribo wil ballerina worden. Als ze danst, voelt ze zich vrij. Maar om echt professioneel danseres te worden, zal ze moeten worden toegelaten tot de Dansvakopleiding aan het Conservatorium in Den Haag. Ze gaat op reis, haar droom tegemoet. Eenmaal in Nederland vraagt de balletopleiding het uiterste van haar, en Gerda mist haar familie én Suriname. Is haar droom sterk genoeg om al het andere te overwinnen? *Pirouette in Paramaribo* (Gottmer, € 15,90) verscheen ter gelegenheid van de Grote Suriname-tentoonstelling die tot en met 2 februari 2020 te zien is in de Nieuwe Kerk in Amsterdam (zie nieuwekerk.nl) en is ook te koop in de boekhandel.

Online lezen, schrijven en ontmoeten

INNOVATIE EN STIMULATIE – Goed nieuws in tijden van ontlezing en afnemend leesplezier onder jongeren: digitale lees- en schrijfplatforms – toegankelijke en laagdrempelige omgevingen waar je online boeken kunt lezen, kunt schrijven en lees-ervaringen en adviezen kunt delen met medegebruikers – worden steeds populairder. Ze geven een nieuwe invulling aan sociale en verbindende activiteiten rondom lezen en boeken, en kunnen zo wellicht bijdragen aan het bevorderen van het leesplezier en de motivatie van jongeren.

In de uitgave *Wie lezen en schrijven er op het web? Een inventarisatie van online lees- en schrijfplatforms* van Stichting Lezen, worden de redenen en zes platforms uitgelicht. Een voorproefje. [Lezen](#)

DOOR EVA GERRITS *

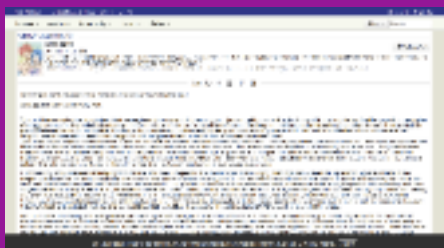
Motivatie

Wetenschappelijk onderzoek heeft uitgewezen dat zelfvertrouwen en leesplezier van jongeren kan toenemen als wordt ingezet op een gevoel van competentie, sociale interactie en autonomie – drie motivatiecomponenten die alle in meerdere of mindere mate zijn geïntegreerd in online lees- en schrijfplatforms:

- Op sociale interactie en gevoel van verbondenheid wordt ingespeeld doordat je er individueel met medegebruikers kunt chatten en in community's en forums overleggen, discussiëren of samenwerken. Ook kun je vaak berichten plaatsen op de profielpagina van medegebruikers en anderen via je eigen profielpagina volgen of een vriendschapsverzoek sturen en zo ook op de hoogte blijven van nieuwe of aanbevolen verhalen. Soms kun je zelfs sociale interactie en literatuur combineren door samen met zelfgekozen coauteurs te werken aan hetzelfde verhaal.
- Wat betreft competentie en zelfvertrouwen: je kunt niet alleen algemene tips of complimenten over je werk ontvangen, maar ook gepersonaliseerd advies waardoor je weet op welke punten je je nog verder kunt ontwikkelen. Wanneer je ook andermans verhalen wilt lezen, wordt de leestijd, of het aantal woorden of hoofdstukken vermeld, zodat je zelf een inschatting kan maken van de haalbaarheid en aansluiting op je eigen niveau. Doordat op de platforms een breed scala aan teksten te vinden is in verschillende moeilijkheidsgradaties, kunnen sterke lezers zichzelf uitdagen door langere of moeilijkere teksten te kiezen. Zwakke lezers krijgen juist de kans zichzelf te ontplooien door mogelijk lager in te stappen.
- Het gevoel van autonomie wordt aangesproken doordat je zelf kiest wat je leest. Weliswaar ontvang je een titelselectie via allerlei zoekfilters (recent uitgekomen, populariteit, genre et cetera), maar je bent vrij om te bepalen welke verhalen je daadwerkelijk gaat lezen. Het werk is meestal geheel toegankelijk of te downloaden. Ook bestaat de mogelijkheid ongepaste of opvallende inhoud te rapporteren via een melding, zowel bij reacties, passages, of (delen van) verhalen. Hoewel je in hoge mate autonoom bent in het bepalen van de inhoud van je schrijfwerk, moet je wel de gevoeligheid en de doelgroep in acht houden en vaak je werk ook classificeren aan de hand van categoriecriteria, zoals minimumleeftijd.

Cijfers op wereldschaal

Gemiddeld zijn er op wereldschaal zo'n 13 miljoen gebruikers per platform. Met name de platforms FanFiction, Medium en Wattpad hebben elk 10 miljoen of meer gebruikers. De populariteit van platforms neemt alleen maar toe: Goodreads had bijvoorbeeld 30 miljoen gebruikers in 2016 en in 2019 zijn dat er 85 miljoen. Hebban had in 2016 circa 90.000 gebruikers, in 2019 is dat aantal opgelopen tot 120.000.

Fanfiction

FanFiction is een veelomvattend, Engelstalig verzamelplatform. Hier kunnen liefhebbers van fictie (zelf)gecreëerde verhalen delen. Kenmerkend voor deze verhalen is dat de personages afkomstig zijn uit populaire literatuur, televisieseries, stripverhalen of echte beroemdheden zijn. Dit platform kent een actieve groep gebruikers die voornamelijk op de hoogte wordt gehouden van de laatste ontwikkelingen via het Twitteraccount van FanFiction. Deelname aan de website

kent wel een leeftijdsgrens: alleen jongeren boven de 13 jaar mogen zich aanmelden. Eenmaal lid kunnen de gebruikers (nu 10 miljoen) binnen het platform discussiëren in 40 talen.

fanfiction.net

Boekmeter

Boekmeter is een Nederlandstalig, sociaal leesplatform en daarmee een van de weinige platforms die inspelen op een Nederlands publiek. Op de site is informatie te vinden over boeken die op dit moment in de winkel liggen. Daarnaast is er een archief van tienduizenden eerder verschenen, soms erg oude, boeken te vinden in 88 talen. Boekmeter telt bijna 13.000 gebruikers.

Movellas

Movellas is een Engelstalig, online leesplatform voor het uitwisselen van verhalen en een van de platforms die specifiek inspelen op jongeren. Het platform helpt hen om creatief te (leren) schrijven en stimuleert om te publiceren, te lezen en geschreven werk te delen, en is beschikbaar in 10 talen. Ook is het mogelijk om een coauteur te vinden of via de website deel te nemen aan schrijfcompetities. De verhalen binnen Movellas zijn zelfs te downloaden als e-book. Movellas telt circa 750.000 gebruikers.

movellas.com

Sweek

Sweek is een sociaal platform voor het schrijven en delen van verhalen. Gebruikers ontvangen een melding wanneer er een vervolg is gepubliceerd op een verhaal dat door hen gemarkeerd is als 'leuk'. Dit platform is bedacht door twee Nederlandse dames, is beschikbaar in meer dan 14 talen en telt zo'n 75.000 gebruikers.

sweek.com

Hebban

Ook Hebban is een Nederlandstalig platform voor lezers waarop zij lezersrecensies kunnen plaatsen

of ideeën kunnen opdoen via boeksuggesties, medegebruikers of het laatste (boeken)nieuws. Een redactie verzorgt het dagelijkse boekennieuws, onderhoudt het boekenaanbod en organiseert winacties en leesclubs. Hebban is vernoemd naar de oudste bekende Nederlandse zin: 'hebban olla vogala nestas [...]' en richt zich op Engelstalige, in het Nederlands vertaalde en oorspronkelijk Nederlandstalige boeken. Met 150.000 gebruikers is Hebban de grootste Nederlandstalige boekensite.

hebban.nl

Wattpad

Wattpad is opgezet als een sociaal online platform voor nieuwe, jonge schrijvers zonder uitgeverij en creëert de mogelijkheid om verhalen te schrijven, te delen en uiteindelijk (internationaal) te publiceren. Waar Wattpad en Sweek in eerste instantie sterk op elkaar lijken, is Wattpad hoofdzakelijk Engelstalig en komen in de zoekopdracht voornamelijk Engelse titels naar boven, terwijl Sweek ook op de Nederlandse markt is gericht. Beide platforms bieden de extra mogelijkheid om een omslag te maken voor een eigen boek. Binnen Wattpad is het ook mogelijk om eigen verhalen te promoten en fans te verzamelen en daarbij contact te leggen met medeschrijvers. Dit kan online via de community, maar ook tijdens evenementen en conferenties die vanuit Wattpad onder de aandacht worden gebracht. Gebruikers kunnen opmerkingen plaatsen bij specifieke passages in een tekst. Medegebruikers kunnen hier vervolgens op reageren. Wattpad kent ongeveer 50 miljoen gebruikers en is beschikbaar in 30 talen.

wattpad.com

* Bron: Stichting Lezen (2019). *Wie lezen en schrijven er op het web? Een inventarisatie van online lees- en schrijfplatforms*. Amsterdam: Stichting Lezen.

‘Een boekenkast voor

Rond de overstap naar het middelbaar onderwijs verliezen veel jongeren hun plezier in lezen. Aan het boekenaanbod hoeft dat zeker niet te liggen. Het afgelopen jaar verschenen er veel bijzondere titels voor twaalfplussers over levens-echte tieners die zich een weg ploeteren naar volwassenheid en zich bewust worden van hun identiteit.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Voor tieners hoef je je niet in te houden, weet Sjoerd Kuyper. Die kunnen verrekke slim en belezen zijn, zoals Sallie Mo, de dertienjarige hoofdpersoon van *Bizar*. Haar psychiater, dokter Bloem, heeft haar op rantsoen gezet: ze mag drie maanden lang geen boek aanraken omdat er te veel in haar hoofd zit en ze ‘een boekenkast voor de buitendeur’ heeft gezet. Voor een aan lezen verslaafd meisje nogal een opgave, maar ze bedenkt er iets op. Terwijl ze haar vakantie doorbrengt op een Waddeneiland, sluipt ze in de duinen achter haar geheime liefde Dylan aan en doet daarvan verslag in haar schrift. Uit haar enthousiaste woordenstroom ontpint zich een woest avontuur, waarbij doden vallen. *Bizar* vraagt enige belezenheid van de lezer, maar biedt het beste dat Sjoerd Kuyper in huis heeft: ijzersterke dialogen, slapstick-achtige humor, een tekst waaruit je kunt blijven citeren en een ontwapenende liefdesgeschiedenis.

Schurende vriendschap

De belevingswereld van een (pre)puber is lastig te vangen, maar Enne Koens kan het feilloos. In *Die zomer met Jente* beschrijft ze hoe Marie de zomer doorbrengt in een rommelige Vinexwijk in aanbouw, waar ze vriendschap sluit met de drie jaar oudere Jente – een opgeruimd, maar nogal ongrijpbaar meisje dat nogal onvoorspelbare buien heeft. Een zomer lang struinen ze door de nieuwbouwwijk, waar de huizen zo in het lege landschap lijken neergestrooid. Er zijn rommelige bouwplekken in overvloed; ze kunnen er hun verveling en fantasie

volop uitleven. Zo vullen ze hun tijd met het lezen van *Donald Ducks* in een geheime kuil, bespioneren ze de buurman en hangen ze wat rond bij de grote jongens die gaan vissen. Tussen Marie en Jente blijft het schuren, maar wat er precies met haar is, daar kan Marie haar vinger nog niet opleggen en Koens laat het daarom onbenoemd.

Dakloos in Vancouver

Schrijvers kiezen vaak voor underdogs als hoofdpersoon. Bij de Canadese Susin Nielsen ligt de sympathie bij kwetsbare en beschadigde kinderen, die ze laat opbloeien in uiterst leesbare verhalen vol humor. Zo is Felix uit *Adres onbekend* dankzij een opeenstapeling van pech veroordeeld tot een zwervend bestaan. Met zijn moeder rijdt hij rond in een Volks-wagenbusje door Vancouver, waar dakloosheid een serieus probleem is. Overdag ploetert hij zich een weg door het schoolleven waarbij hij zijn best doet om niet op te vallen. Niemand mag merken dat hij geen vast adres heeft, want dan krijgt hij te maken met jeugdzorg. Susin Nielsen heeft ervaring als scenarioschrijfster voor film, en dat merk je. In een perfecte mix van hilarische en ernstige scènes loodst ze haar kansarme hoofdpersoon richting een *happy end*.

Verborgene depressie

Ook Darius uit *Darius de grote is niet oké* van Adib Khorram is zo’n jongen die voortdurend gepest wordt. Hij is lang, slungelig en wat te dik; de treiteraars hebben het altijd op hem voorzien. Als zijn opa een hersentumor krijgt, vliegt hij naar zijn familie in Iran en sluit daar vriendschap met Sohrab, de buurjongen van zijn grootouders, die hem wegwijs maakt in de stad. Door Sohrab voelt hij zich beter over zichzelf en begint hij zich steeds meer verbonden te voelen met zijn moederland. Khorram schrijft achterin hoe hij net als Darius sinds zijn twaalfde heeft gekampt met een depressieve stoornis en legt uit dat het kan betekenen dat je overgevoelig wordt,

de buitendeur'

situaties verkeerd interpreteert of mensen gaat afweren. Dat nawoord geeft aan hoe zwaar dit thema voor de schrijver weegt, maar in zijn boek speelt de depressie vooral op de achtergrond. Bovenal leest het als een ontmoeting van twee jongens uit verschillende culturen, die een levensveranderende vriendschap sluiten.

Poëtisch proza

Wie moeite heeft met dikke boeken, maar wel graag over serieuze onderwerpen wil lezen, kan terecht bij Sarah Crossan. De Engelse schrijfster, die in 2017 de Dioraphte Literatour Prijs won (nu: Beste Boek voor Jongeren) schrijft in poëtisch proza, waar je doorheen glijdt als boter. *Toffee* is het verhaal van Allison, die op de vlucht slaat voor haar gewelddadige vader en bij toeval onderdak vindt in het huis van een dementerende vrouw. Terwijl ze piekert over haar verleden en het hoofd van haar gastvrouw verder vertroebelt, vullen ze hun tijd met onsamenhangende gesprekken en spelletjes als blind cakejes bakken en een diepe kuil graven in de zandbak. Aan de combinatie van huiselijk geweld en dementie zou je je als schrijver gemakkelijk kunnen vertillen, maar door de versvorm blijft *Toffee* opmerkelijk licht.

Smeulende vuilniszakken

Het ontluiken van de seksuele identiteit is een belangrijk thema voor pubers, dat gevoelig kan liggen. Derk Visser schrijft er zuiver over. Zijn nieuwste boek *Drama Queen* speelt zich – net als zijn eerdere werk – af in een kansarme buurt. Angel (moeder is stripteasedanseres, vader is afwezig, opa heeft een alcoholprobleem) raakt in de ban van Kayleigh (moeder is gestorven aan borstkanker, vader handelt in illegaal vuurwerk). Hun liefdesgeschiedenis ontvouwt zich tussen de rook en rommel van opeenvolgende jaarwisselingen. Derk Visser schrijft sterke dialogen en ontroert. Is het wel normaal dat een meisje de hele dag aan een ander meisje denkt, vraagt

Angel twijfelend aan haar moeder. Nee, zegt die. 'Dat is niet normaal, Angel. Dat is iets heel speciaals. Daar moet je blij mee zijn.' Als Angel daaraan durft toe te geven, bloeit er tussen de uitgebrande auto's en smeulende vuilniszakken iets moois op.

Ontregelende opa

De Australische Barry Jonsberg schreef met *Een lied dat alleen ik kan horen* een even grappig als aangrijpend boek over identiteit en gender. Hoofdpersoon Rob lijdt aan paniek-aanvallen. Als hij smoorverliefd wordt op Destry, het mooiste meisje uit zijn klas, vraagt hij zijn opa om raad. Samen bedenken ze een plan om haar hart te veroveren, waarbij Rob steeds zijn grenzen moet verleggen. Vlak voor de finish komt Jonsberg met een plotwending die de verliefdheid in een ander licht plaatst. De relatie tussen Rob en zijn impulsieve opa wordt sterk gebracht. Opa scheldt erop los, gaat op de vuist met de politie en jaagt de bewoners van het bejaardentehuis schrik aan met zijn onfatsoenlijke grappen. Intussen kiest hij onvoorwaardelijk Robs kant en helpt hij hem met het ontwikkelen van zelfvertrouwen – je zou ieder kind zo'n opa toewensen, zeker in een kwetsbare periode als de puberteit. ●●●

Bizar, Sjoerd Kuyper. Hoogland & Van Klaveren, € 15,95 (13+)

Die zomer met Jente, Enne Koens & Maartje Kuiper (ill.).

Luitingh Sijthoff, € 15,99 (11+)

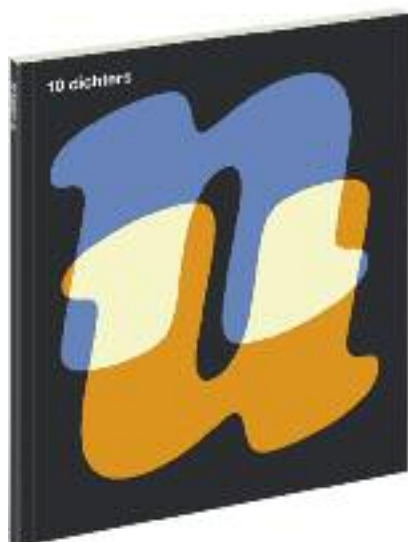
Adres onbekend, Susin Nielsen, vertaling Lydia Meeder & Barbara Zuurbier. Lemniscaat, € 15,95 (12+)

Drama Queen, Derk Visser. Gottmer, € 14,99 (13+)

Toffee, Sarah Crossan, vertaling Sabine Mutsaers. Kluitman, € 19,99 (13+)

Darius de grote is niet oké, Adib Khorram, vertaling Tjalling Bos. Gottmer, € 17,99 (13+)

Een lied dat alleen ik kan horen, Barry Jonsberg, vertaling Annelies Jorna. Lemniscaat, € 14,99 (13+)

Poëzieweek: De toekomst is nu!

De Poëzieweek staat aan het begin van het tweede decennium van deze eeuw in het teken van een nieuwe generatie dichters, onder het motto 'de toekomst is nu!' In elke generatie staan jonge dichters op die met nieuwe vormen en nieuwe woorden hun eigen tijd kleuren. In tegenstelling tot voorgaande jaren is het Poëzieweekgeschenk daarom niet van de hand van slechts één dichter; het is een bloemlezing met werk van tien dichttalenten uit Vlaanderen en Nederland aan het begin van hun carrière. Zo dient het geschenk als kennismaking met eigentijdse en uiteenlopende dichtkunst van *Instapoets* en *slam*-dichters tot toonaangevende prijswinnaars. In *Nu*, zoals de titel luidt, vind je poëzie van Akwasi (1988), Dean Bowen (1984), Charlotte Van den Broeck (1991), Radna Fabias (1983), Max Greyson (1988), Carmien Michels (1990), Roelof ten Napel (1993), Marieke Lucas Rijneveld (1991), Maud Vanhauwaert (1984) en Siel Verhanneman (1989). De Poëzieweek start donderdag 30 januari 2020 in Vlaanderen en Nederland met de Gedichtendag en eindigt 5 februari. Tijdens deze week krijg je bij aankoop van € 12,50 aan poëzie *Nu* cadeau. [MN] [lezen](https://lezen.poëzieweek.com)
poëzieweek.com

Leestips voor het oude en nieuwe jaar

- Hélène vindt zichzelf te dik is en worstelt met haar zelfbeeld. Haar onzekerheid en eenzaamheid zijn bijzonder gevoelig opgetekend in de graphic novel *Jane, de vos & ik* door Fanny Britt en Isabelle Arsenault (ill.) (Querido, 12+), met een dikke knipoog naar *Jane Eyre*.
- Liesbeth en haar vriend Beer helpen bij een kamp met autistische kinderen. Liesbeth doet haar best, maar toch gaat alles, zoals altijd in haar leven, hopeloos mis. Waarom lijkt ze in geen enkele groep te passen? In *Blauwtje* (Leopold, 13+) beschrijft Lydia Rood haar zoektocht naar een antwoord.
- *Comedy Queen* (Ploegsma, 12+) is het eerste boek van de Zweedse Jenny Jägerfeld dat in het Nederlands is vertaald. Deze bekroonde jeugdroman vertelt het verhaal van Sasha die met hulp van zeven overlevingsregels en humor een groot verdriet overwint.
- Op de voor haar typerende eigenzinnige wijze (her)vertelt Lida Dijkstra in *Het beest met de kracht van tien paarden* (Luitingh Sijthoff, 13+) de Griekse mythe over Theseus, de heldenzoon van Athene die op Kreta de strijd aangaat met de Minotaurus, half mens, half stier. Met illustraties van nieuwkomer Djenné Fila. [MN]

FOTO SUZANNE OPHOF

Acteurs in de klas

Tranenstick of dooie hond is een op Shakespeares *Hamlet* en Stanislavski's *Lessen voor Acteurs* geïnspireerde minivoorstelling in de klas, waarbij twee jonge acteurs van Toneelgroep Oostpool al spelend de wetten van het theater proberen te doorgronden. Tijdens hun zoektocht worstelen ze met identiteitsproblemen, zijn ze emotioneel, laten ze zich niet begrenzen en zien ze soms geen verschil tussen realiteit en fantasie. Herkenbaar voor pubers dus.

Fokking Awkward is de nieuwe voorstelling in de klas van Dox en Theater Utrecht voor komend voorjaar. Geïnspireerd op de Netflix-animatieserie, interviews met jongeren en hun eigen puberteit maakt hiphop-theatercollectief DIEHELEDING (dieheleding.nl) een interactieve voorstelling in de klas over intimiteit en seksuele ontwikkeling. Dox is het Utrechtse huis voor makers en performers uit diverse (sub)culturen. Ze werken samen in research- en leertrajecten, en (educatieve) producties voor een jong publiek. Hun inspiratiebronnen zijn theater, dans, *urban arts*, *spoken word* en hiphop. [MN]

Tranenstick of dooie hond: Marti Arts, coördinator Jong Oostpool, marti@toneel-groepoostpool.nl; *Fokking Awkward*: Hanna Jansen, hanna@theaterutrecht.nl

Stine Jensen schrijft 'Kluitman-novelle'

Mooie, gebonden, boeiende boeken voor jongeren (12+ of 14+), niet te dik, wel spannend en aantrekkelijk geprijsd: dat is het uitgangspunt van 'de novelle-lijn' die uitgeverij Kluitman een jaar geleden lanceerde, met als doel jongeren te verleiden meer te gaan lezen. De boeken worden geschreven door bevlogen auteurs die verschillende genres beoefenen en zo voor een brede groep jongeren een gezicht en inspiratiebron kunnen zijn. De nieuwste 'Kluitman-novelle' is van filosoof, schrijver en programmamaker Stine Jensen (1972) die eerder de kinder-non-fictietitels *Lieve Stine, weet jij het?* (2014, bekroond met een Zilveren Griffel) en *Alles wat ik voel. Het grote emotieboek* (2017) schreef. In *De verleiding* vertelt ze vanuit het perspectief van het meisje Noor die verslaafd is aan haar telefoon en door haar moeder naar een afkickkamp wordt gestuurd, een spannend eigentijds verhaal over jongeren die worstelen met zichzelf en de wereld om hen heen. Eerdere 'Kluitman-novelles' werden geschreven door onder anderen thriller-auteur en Gouden Strop-winnaar Marion Pauw en YA-auteur Marlies Slegers. [MN]

Biografie over Thea Beckman

Voor alle oude en jonge fans van Thea Beckman: er komt een biografie over de *grand old lady* van het historisch jeugdboek. Beckman (1923–2004) schreef klassiekers als *Kruistocht in spijkerbroek* (1972) – misschien wel het geliefdste kinderboek aller tijden –, *Hasse Simonsdochter* (1983) en *Kinderen van moeder aarde* (1985). In 2003 verscheen haar laatste jeugdboek *Gekaapt*, dat over de veertiende-eeuwse Hanze-stad Kampen gaat. Journalist Vivian de Gier schrijft de biografie onder de werktitel *Twee levens*, daarmee verwijzend naar zowel Beckmans leven als bekend schrijfster, als naar haar privéleven in de luwte. Wie nieuwsgierig is naar De Giers vorderingen kan zich aansluiten bij de Facebookpagina Thea Beckman Nu en/of zich aanmelden voor een nieuwsbrief met updates; denk aan leuke weetjes over Beckmans boeken, filmpjes met collega-auteurs als Dolf Verroen en Jan Terlouw, en een verslag van het bezoek van De Gier met Beckmans zoon Jerry aan Wijk C in Utrecht, waar het gezin twaalf jaar heeft gewoond. Lemniscaat geeft de biografie uit; (vermoedelijk) verschijningsjaar 2022. [MN]

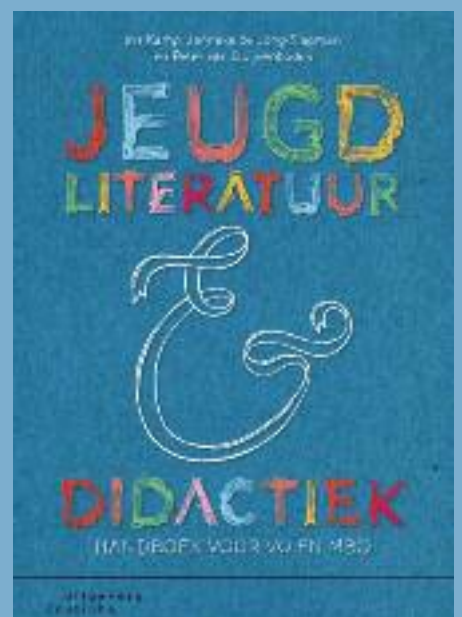
aquattromani.nl/theabeckman

FOTOD ARCHIEF FAMILIE BECKMAN

Handboek jeugdliteratuur en didactiek

27 september was de feestelijke presentatie van *Jeugdliteratuur en didactiek* onder redactie van Iris Kamp, Janneke de Jong-Slagman en Peter van Duijvenboden. Dit nieuwe handboek over het belang van lezen en leesbevordering is gemaakt voor studenten van de tweedegraads lerarenopleiding Nederlands en laat overtuigend zien hoe veelzijdig jeugdliteratuuronderwijs kan zijn en wat de kracht ervan is. Het boek is opgedeeld in een theoretisch en praktisch deel, waarbij het stimuleren van het leesplezier van de leerling centraal staat. Veel aandacht is er voor de zogenaamde 'Leescyclus', een aanpak die uitgaat van maatwerk en zo leesplezier aanwakkert en lezen bevordert. *Jeugdliteratuur en didactiek* biedt een grote hoeveelheid lessuggesties, door docenten te gebruiken tijdens het bespreken van literaire teksten. Het boek is derhalve zeker ook geschikt als naslagwerk voor eerstegraads docenten, en docenten Nederlands in de onderbouw van het voortgezet onderwijs en het vmbo en mbo. Tien auteurs – allen fervent voorstander van een belangrijke plek voor jeugdliteratuur binnen het vak Nederlands – hebben aan dit boek bijgedragen. Meer informatie of verder lezen, zie lezen.nl. [MN] lezen.nl
Jeugdliteratuur en didactiek; Handboek voor vo en mbo. Coutinho, € 34,95

Onderwijs in menswording

MENSWORDING – Koen Vos is practoor brede vorming bij ROC Friese Poort. Daar onderzoekt hij onder leiding van dr. Pieter Baay hoe het onderwijs de persoonlijke vorming van mbo-studenten kan stimuleren. Het domein kunst is daarbij een belangrijk hulpmiddel.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

“We leiden niet alleen op voor het diploma, maar voor het leven.” Dat is de strekking van het huidige visiedocument van ROC Friese Poort, de mbo-school waaraan ik verbonden ben. Als school zeg je dan feitelijk dat het onderwijs niet alleen om kwalificatie draait – om het leren van een vak zodat studenten deel kunnen nemen aan het arbeidsproces –, maar ook om menswording. Je erkent dat het onderwijs de taak heeft om studenten antwoorden te helpen vinden op levensvragen als: hoe geef ik betekenis aan mijn eigen bestaan en dat van anderen? Wat is mijn plek in de samenleving? Voor wie en wat ben ik verantwoordelijk? Friese Poort heeft mij gevraagd om als practoor te onderzoeken hoe die brede vorming gestalte zou kunnen krijgen. Waarbij ik wil benadrukken dat het geen vak is. Het onderzoek van het practoraat zal niet uitmonden in een nieuw vak “verplicht vrij lezen”, of zo iets. Brede vorming is, naast ontwikkeling van vakmanschap, een van de pijlers waarop het onderwijs steunt.’

Hoe ziet dat onderzoek eruit?

‘We zijn nu een jaar bezig. Eerst hebben we ons toegelegd op gedachtevorming, waarbij we veel hebben gewerkt met de filosofie van René Guddé en onderwijspedagoog Gert Biesta. Nu onderzoeken we in hoeverre de in totaal vijftienhonderd medewerkers van Friese Poort het idee van brede vorming in hun vezels hebben. Missen ze kennis? Hoe willen ze worden geïnspireerd? Belangrijk: ik ga niet zeggen hoe ze het moeten doen. Als je alleen maar van bovenaf nieuwe eisen oplegt, haal je alle zuurstof weg. Wat ik probeer is mijn collega’s te bezielen, kaders aan te dragen en voorbeelden te geven, zodat ze op zoek gaan naar sector-overstijgende leeractiviteiten die brede vorming stimuleren, liefst ook gericht op de wereld buiten de school. Sport, praktische filosofie, religie of zingeving, en natuurlijk kunst, zijn daarbij belangrijke domeinen.’

Op wat voor manier kunnen docenten daarmee aan de slag?

‘Een van de grote uitdagingen van onze tijd is dat we moeten leren omgaan met diver-

siteit in termen van “de ander” en “het andere”. Daartoe moet je de verbeelding van jonge mensen prikkelen. Dat stimuleert hun creativiteit en kritisch denkvermogen. Kunst bijvoorbeeld is daarbij een belangrijk middel. Literatuur, film, theater – ze bieden unieke mogelijkheden om in dialoog te treden met de omringende wereld.’

Wat moet er anders, gedacht vanuit het belang van brede vorming?

‘Om te beginnen ligt er te veel nadruk op taaltechnische aspecten. Er is die verschrikkelijke drang, die instrumentele gekte, om het leesonderwijs op het mbo te reduceren tot de gedachte dat je vooral goed bezig bent als je een grammaticaal juiste zin zonder spellingfouten kan reproduceren. Als we blijven denken dat we de nieuwe generatie zo helpen, laten we de helft van wat er in het leven toe doet, liggen. Ik zou zeggen, in de kern moet literatuuronderwijs erop gericht zijn jongeren het plezier of de inspiratie die een tekst, boek, rap, of voor mijn part een enkel citaat kan bieden, te laten ervaren. Je moet ze prikkelen en aan het denken zetten, zodat ze het leven kunnen leven dat ze wensen; niet alleen als werknemer, maar als mens tussen andere mensen. Ik vind het sneu voor de nieuwe generatie mbo’ers dat ze afgerekend worden op wat ze niet zo goed kunnen: we weten allemaal dat ze niet graag uit zichzelf boeken lezen. Het heeft daarom weinig zin om deze studenten verplicht een leeslijst te laten afwerken en boekverslagen van een verplicht aantal woorden te laten schrijven. Laten we het onderwijs gewoon eens benaderen als een plek waar je als jong mens tot bloei kan komen. En als je het dan over lees- en literatuuronderwijs hebt, zou je als school moeten beginnen met de vraag: waarom zou een jong mens eigenlijk willen lezen?’

Geef eens antwoord op die vraag – waarom zou een jong mens willen lezen?

‘Die vraag is vooral relevant voor vakdocenten. Het is heel belangrijk dat zij het grotere plaatje in de gaten houden, dat ze zich realiseren dat je niet alleen moet kunnen lezen om een technische handleiding van een of andere machine te kunnen begrijpen. Het leven draait om meer dan je vak afronden met een zes punt twee. Docenten moeten studenten aanknopingspunten bieden om wat van het leven te kunnen maken. Door op een relevante manier aandacht aan lezen en verhaaloverdracht te geven, kunnen jongeren ontdekken dat heel veel mensen met dezelfde moeilijkheden worstelen als zijzelf, en dat dat soms ook mensen zijn die totaal anders in het leven staan, of stonden.’

Dus lezen vanwege de diepgang in een boek, omdat een verhaal kan bijdragen aan inzicht in de ander en jezelf?

‘Jazeker. Als je bijvoorbeeld denkt aan de viering volgend jaar van vijfenzeventig jaar vrijheid, zijn verhalen een geweldig middel om jongeren te laten ervaren hoe het is als je niet jezelf kan zijn, als je niet kan houden van wie je wilt, of niet de religie kan aanhangen die je aanhangt. Daarom willen we, samen met Stichting Lezen, in april 2020 zo’n twintigduizend exemplaren van de jeugdverhalenbundel *Ondergedoken als Anne Frank* van Henk Steenhuis en Marcel Prins beschikbaar stellen voor het mbo. Dat betekent natuurlijk niet dat we het boek zomaar op twintigduizend bureaus werpen. Omdat je mbo-studenten soms een duwtje in de rug moet geven, komt er in ieder geval een luisterversie van het boek. Daarnaast werken we aan een uitgebreide website met filmpjes, animaties – allerlei multimediale vormen van storytelling. Vanzelfsprekend kleden we de onderduikverhalen ook aan met leer- en spelactiviteiten. Zo willen we studenten laten ondervinden hoe het voelt als je geconfronteerd wordt met complexe dilemma’s die een beroep op je moreel besef doen, en gaan we plekken met ze bezoeken die de oorlogsjaren tot leven brengen, onder het motto: doen, ontmoeten en ervaren. Als je als docent de kunst verstaat om verhalen – van vroeger of uit andere culturen – te vertalen naar het leven van jongeren van hier en nu, worden het ineens ook hun verhalen. Indirect stimuleer je zo hun leesgedrag.’ ●●● [lezen.nl](https://www.lezen.nl)

FOTO MENNO DE BOER

Na de pedagogische academie studeerde Koen Vos theologie, gevolgd door een opleiding agogiek en supervisiekunde. De afgelopen jaren werkte hij als opleidingsmanager in het sociaal agogisch domein. Zijn kennis op het gebied van onderwijs, religie, filosofie en kunst zet hij als practor in voor de ontwikkeling van brede vorming binnen ROC Friese Poort. Het onderzoek van het practoraat *MBO als werkplaats Brede Vorming* staat onder leiding van dr. Pieter Baay van Expertisecentrum Beroepsonderwijs (Ecbo) en is praktijkgericht. Zo ontwikkelde Vos met locatietheater Prins te Paard op basis van het werk van filosoof Roman Krznaric (medeoprichter School of Life, Londen) het empathie-avontuur *YAGO: een theateravontuur voor de verbeelding*, waarbij zo’n vijfhonderd studenten bijzondere verhalen moesten ophalen bij onbekenden, om zich zo spelenderwijs te verdiepen in wat anderen beweegt.

Boek van de kunstmeisjes

Kunst, zo stellen ‘de kunstmeisjes’ Mirjam Kooiman, Nathalie Macieszka en Renee Schuiten-Kniepstra, hoeft niet moeilijk te zijn, en al helemaal niet elitair. Je moet gewoon weten waar het allemaal gebeurt en wat je nu eigenlijk ziet. Waarom ze zichzelf ‘de kunstmeisjes’ noemen? Omdat ze ambitieus en nieuwsgierig zijn, en vinden dat ze niet altijd serieus hoeven te doen om serieus genomen te worden als kunstkenners. Op de blog kunstmeisjes.com verschijnen wekelijks toegankelijke recensies over tentoonstellingen in Nederlandse galeries en musea. Eind augustus verscheen hun boek *De kunstmeisjes. Vijftig kunstwerken om langer dan twintig seconden naar te kijken*, waarin ze hun vijftig favoriete kunstwerken bespreken, van Frans Hals, Breitner en Morandi via Yayoi Kusama, Louise Bourgeois en Anish Kapoor, tot onbekende pareltjes. Hun persoonlijke, eigenzinnige en actuele blik op oude en nieuwe werken, en de mix van intrigerende anekdotes en leuke weetjes maakt *De Kunstmeisjes* geschikt voor zowel doorgewinterde kunstliefhebbers als beginnende enthousiastelingen. [EG] *De kunstmeisjes. Vijftig kunstwerken om langer dan twintig seconden naar te kijken*. Meulenhoff, € 22,99; kunstmeisjes.com

Onze Taal/ANV-taalboekenprijs

Babel van taaljournalist Gaston Dorren, een boek over de twintig grootste talen ter wereld, is onderscheiden met de Onze Taal/ANV-taalboekenprijs. Dorren ontving op 5 oktober op het grote publiekscongres van Onze Taal in Utrecht een cheque van drieduizend euro en een oorkonde uit handen van juryvoorzitter Nelleke Noordervliet. Het is de eerste keer dat deze taalboekenprijs is uitgereikt. In *Babel* portretteert Dorren de twintig grootste talen ter wereld – van het Engels tot het Vietnamees – op een originele manier. De jury preest het boek om zijn eigenheid, gedegenheid en toegankelijkheid: ‘*Babel* verrast door zijn opzet, blijft voortdurend boeien door de afwisseling van gedegen informatie, verrassende feiten en intrigerende weetjes. De stijl is prettig: de auteur deelt volgens de beste non-fictietradities zijn kennis en ervaringen, en het geheel is erudiet, geestig, speels, helder en toegankelijk, met hier en daar een persoonlijke noot.’ De Onze Taal/ANV-taalboekenprijs bekroont het beste taalboek – een boek dat bedoeld is voor een breed publiek, en dat oorspronkelijk, goed geschreven en taalkundig relevant is. De prijs is een initiatief van het Genootschap Onze Taal, het Algemeen-Nederlands Verbond en dagblad *Trouw*. [EG]

onzetaal.nl

FOTO BART VERSTEEG

Wees onzichtbaar op toneel

Met de autobiografisch getinte roman *Wees onzichtbaar*, over de groeipijnen van de Turks-Zaza Metin die als vijfjarige belandt in de Bijlmer en gaandeweg leert te vechten voor zijn eigenwaarde, terwijl het gezin zucht onder het juk van zijn tirannieke vader, sleepte Murat Isik in 2018 de Libris Literatuur Prijs en een jaar later de Inktaap in de wacht. Het intercultureel theatergezelschap RAST, dat verhalen vertelt over de diverse samenleving en culturen een gezicht geeft die voor veel mensen ver van hun bed lijken, heeft de theaterbewerking ter hand genomen. Onder regie van artistiek leider Şaban Ol en met spel van Mingus Dagelet, Marcel Faber, Inci Pamuk en Dilan Yurdakul, biedt het stuk een ongekend inkijkje in de wereld van een (migranten)generatie, opgroeïend tussen de roemruchte flats van Amsterdam Zuidoost; een wereld die persoonlijk is en verbonden met de mythische Bijlmer, maar tegelijkertijd ook herkenbaar is voor iedereen die in de jaren tachtig en negentig groot werd. Het is een caleidoscopische vertelling over hoe niet één factor je identiteit bepaalt. Na de première op 15 februari in theater Mozaïek in Amsterdam West, zal een tournee volgen door heel Nederland. [EG]

rast.nl

Frans Kellendonk-prijs voor Wytske Versteeg

De Frans Kellendonk-prijs 2020 is toegekend aan Wytske Versteeg (1983). De prijs, een bedrag van vijfduizend euro, wordt driejaarlijks door de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde uitgereikt aan een auteur onder de veertig wiens werk uitblinkt door de intellectuele onafhankelijkheid en de oorspronkelijke visie op de maatschappelijke of existentiële problematiek die eruit blijkt. De jury, bestaande uit Maarten Asscher, Esther Op de Beek en Manon Uphoff, prees Versteegs werk als romanschrijver en essayist, 'waarin de menselijke conditie op vele manieren via de verbeelding wordt geëxploreerd. De inzet is niet zozeer de eendimensionale geloofwaardigheid van een verhaal als wel de ambitie om de kwetsbaarheid en de complexiteit van alle menselijk streven op de lezer over te brengen; het drama dat in feilbaarheid besloten ligt.' Versteeg debuteerde met *De wezenlozen* (2012), dat genomineerd werd voor de Opzij Literatuurprijs en de AKO Literatuurprijs. Daarna schreef ze nog drie romans, waarvan *Boy* (2013) werd bekroond met de BNG Bank Literatuurprijs. De feestelijke uitreiking van de prijs zal plaatsvinden op 2 april 2020 in Leiden. Eerdere winnaars waren onder anderen Arnon Grunberg, Esther Gerritsen en Hanna Bervoets. [EG]

FOTO LIONNE HIETBERG

Vlaams-Nederlandse podcast Grensgangers

Het Vlaamse TOTAAL en het Nederlandse Tilt, twee podia voor (opkomend) literair talent, brachten aan het begin van dit najaar een reeks van vijf literaire podcasts uit onder de titel *Grensgangers*. Jonge schrijvers uit België en Nederland staken daarin de grens over om in gesprek te gaan met schrijvers aan de andere kant van de landsgrens. Zo trokken Daan Janssens en Jens Meijen vanuit België naar Nederland; en bezochten de Nederlandse schrijvers Lisa Weeda en Onias Landveld collega's in België. Ze spraken onder anderen met Saskia de Coster, Dean Bowen, Els Moors en Tsead Bruinja over nooit gepubliceerd werk, de status van het literaire landschap van de boven- en onderburen en probeerden een antwoord te vinden op de vraag of er sprake is van een literaire kloof en of – indien dat het geval is – het wenselijk zou zijn dat deze gedicht wordt. De afleveringen, die elk ongeveer twintig minuten duren, zijn te vinden op de website grensgangers.eu en te beluisteren via Soundcloud en Spotify. *Grensgangers* werd ondersteund door het Vlaams Fonds, 'Literatuur Vlaanderen' en het Vlaams-Nederlands huis voor cultuur en debat deBuren. [EG]

ILLUSTRATIE JEROEN NISSEN

Pizzamaffia slaat door

Elf jaar na het verschijnen van Khalid Boudou's razend populaire jongerenboek *Pizzamaffia*, dat ook succesvol werd verfilmd, is er nu de opvolger *Pizzamaffia slaat door*. Vijf jaar na de pizzaoorlog uit *Pizzamaffia* runt Haas daarin zelf de succesvolle pizzeria Melodia. Na de dood van zijn vader leidt hij een rustig leventje. Maar al snel brengt Haas' nieuwe superstagiair Hero – trotse vmbo'er en slippers dragende lachgasjunk – weer wat leven in de brouwerij. Melodia komt op zijn kop te staan wanneer vluchteling Ziad, een van Haas' nieuwe vrienden, in paniek opbelt en vertelt dat hij wordt opgejaagd door een woedende menigte die hem uitmaakt voor aanrander. Niet veel later staan een paar beruchte *motorboys* bij Ziad op de stoep. De pizzacrew vreest voor de ondergang van de zaak wanneer het team Ziad in bescherming neemt. Is Ziad wel zo onschuldig als hij beweert te zijn? De humor is wat minder aangezet dan in *Pizzamaffia*, maar de vlotte schrijfstijl, met straattaalwoorden als 'gare, kwade *sjappies*'; 'iba-esch, popo, blauw of gewoon politie', realistische setting, actuele thematiek (vluchtelingen, motorclubs) en herkenbare dynamiek maakt ook *Pizzamaffia slaat door* uiterst geschikt voor jongeren in onder andere het vmbo. [EG]

'TIENERS HOUDEN NOG STEEDS

VAN WINNAAR TOT LEESBEVORDERAAR

– Mel Wallis de Vries won zevenmaal de Prijs van de Jonge Jury. Nu trekt zij zich terug uit de publieksverkiezing voor het beste boek voor twaalf- tot vijftienjarigen om de campagne als ambassadeur te gaan ondersteunen. 'Als ambassadeur van de Jonge Jury wil ik helpen om jongeren het plezier in lezen te laten ontdekken.'

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Veel Jonge Jurydeelnemers zullen teleurgesteld zijn: vanaf dit schooljaar is het niet meer toegestaan om op de populaire thrillers van Mel Wallis de Vries te stemmen. In opeenvolgende jaren ging de prijs naar haar misdaadverhalen *Vals* (2012), *Klem* (2014), *Wreed* (2015), *Shock* (2016), *Schuld* (2017), *Pijn* (2018) en *Wild* (2019), maar haar recente boeken *Vervloekt* en *Zwijg* zullen op de groslijst van het komende jaar ontbreken. Voor Wallis de Vries was het een besluit dat al langer door haar hoofd speelde, vertelt zij. 'Dit jaar heb ik voor de zevende keer de Prijs in ontvangst genomen, dat gaat de oneindigheid bijna te boven. Zo vaak winnen – daar had ik zelfs als klein meisje met een schrijversdroom nooit op durven hopen.'

Boeing 747

De beslissing om niet meer verkiesbaar te zijn, betekent niet dat Wallis de Vries zich helemaal uit de Jonge Jury zal terugtrekken. 'De Jonge Jury heeft een heel speciaal plekje in mijn hart. Al vanaf de eerste keer dat ik op de Dag van de Jonge Jury kwam, dacht ik: wat gááf is dit! De organisatie is zo super betrokken bezig om jongeren enthousiasme voor het boek bij te brengen.' Negen keer maakte Wallis de Vries de prijsuitreiking mee. Ze omschrijft het moment als de start van een Boeing 747. 'Zoveel herrie en lawaai! Het is een gekkenhuis.' Elk jaar was het weer even spannend, stond ze met knikkende knieën en hartslag tweehonderddertig op het podium. Na afloop was het feest, maar het voelde toch een beetje eenzaam. 'Winnen is een heel solistische bezigheid. Het draait allemaal om jouw persoon, ik stond voortdurend in de schijnwerpers. Nu voel ik de dringende behoefte om eens iets terug te doen. Als ambassadeur hoop ik dat ik mijn passie en energie kan samenbrengen met die van de Jonge Jury om te bereiken dat meer jongeren boeken gaan lezen.'

Platform

Hoe haar ambassadeurschap er precies uit gaat zien, moet nog vormkrijgen, maar zeker is dat social media daarin een belangrijke rol zullen spelen. 'Ik heb in de afgelopen jaren een mooi platform verworven, het bereik daarvan wil ik graag inzetten voor de Jonge Jury.' Wallis de Vries heeft ruim achttienduizend volgers op Instagram. Ze plaatst er stemoproepen, deelt weggeefacties en trailers en plaatst oproepen voor covermodellen voor haar boeken. Voor het onlangs verschenen *Zwijg* castte ze vier meisjes als hoofdpersonage. 'In een boek voor volwassenen zou het een doodszone zijn om een personage te koppelen aan een foto, maar tieners zijn gewend om beeldend te denken. Dat het verhaal een gezicht krijgt in de vorm van profielfoto's en een filmpje, vinden zij juist herkenbaar.'

Voelspriet

Die betrokkenheid bij de belevingswereld van scholieren is een van de geheimen van haar succes, denkt ze zelf. Wallis de Vries voelt feilloos aan hoe jongeren denken en waar ze zich mee bezighouden. 'Ik heb er een voelspriet voor, het gaat eigenlijk vanzelf. Mijn oudste is veertien, er loopt een constante stroom van tieners door mijn huis. Op Instagram onderhoud ik veel contact met lezers, dat vind ik oprecht heel leuk om te doen.' Haar social media-ervaringen vertaalt ze naar een verhaalvorm die dicht bij jongeren staat. 'Ik ben er trots op dat mijn boeken grafisch steeds mooier worden. Door gebruik te maken van politiememo's, krantenberichten en profielfoto's probeer

VAN VERHALEN'

ik met vormgeving het verhaal te versterken, zodat in het hoofd van de lezer zowel een visueel als een tekstueel beeld ontstaat.'

Multimediaal

De digitale wereld verandert ons, maar de behoefte aan verhalen zal blijven, zegt Wallis de Vries, wanneer haar wordt gevraagd naar de toekomst van het lezen. 'Tieners van nu houden nog net zoveel van verhalen, maar misschien moet je die niet meer op dezelfde wijze vertellen als je vroeger zou doen. Er komen steeds meer manieren om een verhaal te vertellen, alles wordt multimediaal. Soms zie ik dat docenten op school er moedeloos van worden dat hun leerlingen niet meer willen lezen. Ze denken: ik kan het toch niet winnen van de telefoon. Maar verandering biedt ook kansen. Je kunt digitale media inzetten om een wereld rondom het boek te creëren. Jongeren krijg je daar gemakkelijk in mee. Feitelijk lopen ze heel erg voorop; hun brein heeft zich al aangepast. Biologisch gezien is dat interessant; ik ben heel benieuwd hoe we over drie generaties met boeken en verhalen zullen omgaan.'

Lezen is hip

Wallis de Vries' eerste voornemen als Jonge Jury-ambassadeur is om filmpjes op te nemen met de leden van het Jonge Jury Boekgenootschap. Daar verheugt ze zich op. 'Lezen is hip en leuk, dat wil ik uitstralen. Hoe kun je dat beter doen dan door te werken met jongeren zelf?' Ze gelooft sterk in het concept van de Jonge Jury en hoopt dat ze met de organisatie de krachten kan bundelen om jongeren aan het lezen te houden. 'De Jonge Jury is een waanzinnig instrument om boeken bij de leerling te krijgen. Wat ik wil uitdragen is: doe eraan mee! In de Jonge Jury gebeuren er leuke dingen!' ●●●

De Jonge Jury

Het afgelopen jaar brachten 17.240 scholieren hun stem uit in de Jonge Jury. Vanaf januari tot en met 6 mei 2020 kunnen jongeren weer naar de digitale stembus om te bepalen welk oorspronkelijk Nederlandstalig jeugdboek uit 2019 de Prijs van de Jonge Jury 2020 krijgt. Begin mei wordt bekendgemaakt welke drie boeken zijn genomineerd. De uitreiking van de Prijs van de Jonge Jury vindt plaats tijdens een eendaags festival in juni waar leerlingen onder meer hun favoriete schrijvers ontmoeten en genieten van optredens. De Jonge Jury is een project van Stichting Lezen, wordt uitgevoerd door Passionate Bulkboek en wordt mede mogelijk gemaakt door het Nederlands Letterenfonds en de Gemeente Rotterdam. lezen.nl
jongejury.nl

‘Er moet een idee achter zitten’

HET PARTICULIERE UNIVERSEEL MAKEN – ‘Een verhaal moet ergens over gaan,’ vindt cabaretière Louise Korthals. ‘Dat je denkt, zo had ik het nog niet bekeken, of: wat is dat krachtig gezegd.’ Niet geheel toevallig won ze voor haar voorstelling *Alles is er* de Poelifinario in de categorie ‘engagement’, voor beste cabaretprogramma van het seizoen.’

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

‘Ik heb een diep dramatische ziel. [Een lach] Dat theatrale zat er al jong in. Als kind zong ik ook meer dan dat ik boeken las. Musicalachtige liedjes uit *Annie* en *The Sound of Music*, en liedjes als *Daar was een sneeuwwit vogeltje*, die ik op de vrije school leerde. Wat later, in mijn tienerjaren zong ik met mijn oudere zus die piano speelde. Liedjes vertellen geweldige verhalen. Boeken als *De brief voor de koning* en *De Zeven-sprong* van Tonke Dragt heb ik jammer genoeg nooit gelezen. Terwijl mijn zus die verslond. Toch beschouw ik mezelf wel als een lezer. Ik word heel gelukkig van lezen. Het is verrijkend, het verbreedt mijn kijk op de wereld.’

Wanneer is dat leeszaadje dan geplant?

‘Ik denk toch in mijn kinderjaren. Ik ben van jongs af aan veel voorgelezen. Door zowel mijn ouders als mijn half Fins-

Zweedse grootmoeder van moederskant. Mormor, zoals mijn twee zusjes en ik haar noemden – dat is Zweeds voor de moeder van je moeder – was een enorm erudiete vrouw. Ze sprak zes talen vloeiend, was in twee studies afgestudeerd en een toonbeeld van onafhankelijkheid. Ik zie nog voor me hoe ze kwam aanzetten in haar oude, rode Subarutje: gestoken in een zelfgebreid vest – want dat beeld vond ze bij haar grootmoederschap passen – en aan haar arm een mand met Raider-chocoladerepen en sprookjesboeken: Grimm en Andersen. Ze heeft ons uren en uren voorgelezen. Mijn moeder ook, hoor. Die las veel voor uit Annie M.G. Schmidt. *Tante Patent* herinner ik mij nog goed. Ze moest toen zo hard lachen, dat ze er bijna in bleef. Ik werd daar vreselijk boos om, want ik wilde het verhaal natuurlijk verder horen.’

Is Annie M.G. Schmidt een voorbeeld?

‘Ja – zeker. Ik bewonder haar zeer. Soms heb je in mijn vak de neiging jezelf te verliezen in vragen als “Wat vindt het publiek van mij?” Annie kon dan van die rake dingen zeggen als “Wanneer jij wat je in de kroeg zegt zelf leuk vindt, dan is het dus leuk.” Dat soort eigenzinnigheid vind ik heerlijk. Wat ik ook echt fantastisch vind: Annie eigent zich een bepaalde vrijheid van taal toe – en dat doe ik denk ik ook –, die haar teksten van een onverwachte speelsheid en humor voorziet. Het plezier dat taal kan geven, vind ik heel inspirerend.’

Geboren Deventer, 1984 | 2007 bachelor sociologie Universiteit van Amsterdam | 2010 afstuderen Koningstheateracademie Den-Bosch | 2011 Wim Sonneveldprijs voor *Het Absolute Einde* | 2013 winnaar Neerlands Hoop met *Vlieguur* | 2014-2016 tournee *Zonder Voorbehoud* | 2017 oudejaarsconference *Omdat we het waard zijn* met Dolf Jansen | 2019-heden tournee *Alles is er*, winnaar Poelifinario | louisekorthals.nl

Humor is voor jou onontbeerlijk?

‘Het is geen harde eis. Maar als je serieuze thema’s wilt benoemen, dan geloof ik wel dat lichtheid het krachtigste middel is. Als ik een voorstelling maak over waarachtige levensvraagstukken, dan doe ik dat met humor en zelfrelativering. Niemand kan het aan om een bak met alleen maar zwaarte over zich heen gestort te krijgen. Ik niet in ieder geval. De boeken die mij het meest lief zijn, zijn niet toevallig boeken die een speelse toets aanslaan. *Kamtsjatka* van Marcelo Figueras, bijvoorbeeld. Het verhaal speelt zich af ten tijde van de Argentijnse dictatuur. Maar omdat het wordt verteld vanuit het perspectief van een tienjarig jongetje is het toch geestig. Zijn onbevangen kinderblik maakt de toon licht. Ondertussen voel je constant de spanning van wat daar daadwerkelijk aan de hand is. *We noemen hem* van Marjolijn van Heemstra vond ik ook zo geweldig. Daarin worden hele grote, wezenlijke vragen gesteld. Zoals, hoe verhouden we ons tot het verleden, en wat betekent heldendom eigenlijk. Maar Marjolijn verpakt dit in de alledaagse geestigheid van gewone mensen. Zo gaat ze terloops de zwaarte te lijf. Ik heb het boek trouwens – heel passend – gelezen tijdens mijn zwangerschap; de verteller, Marjolijn zelf, is ook zwanger.’

Ben je na je bevalling van je tweede zoontje nog wel aan lezen toegekomen?

[lachend] ‘Niet genoeg, nooit genoeg. Maar, ja: mijn laatst gelezen boek is *In het huis van de dichter* van Jan Brokken, een liefdevol portret van de vriendschap tussen Brokken en de naar Nederland uitgeweken Russische pianist Youri Egorov. Wat ik er zo mooi aan vind: het gaat over kunst en het woe-keren met je talenten. Je talent is zowel je vrijheid als je gevangenis. Die gedachte raakt aan mijzelf. Ik voel het als mijn plicht om mijn talent niet te verkwisten. Daarin vraag en moet ik veel van mezelf. Dwangmatig ja, dat mag je gerust opschrijven. En dat is niet altijd makkelijk.’

Je zoekt herkenning als je leest?

‘Niet alleen, en niet bewust. Maar het kan gebeuren dat je iets leest en denkt, er bestaan kennelijk mensen die precies hetzelfde ervaren als ik. Dat overkwam mij met Willem Wil-minks gedicht “Heimwee”, toen ik op de Koningstheateraca-demie in Den Bosch zat. Het gaat over heimwee hebben naar thuis, terwijl je thuis bent. Ik zing erover in “Kruisje”, een van mijn liedjes: “Als kind had ik veel heimwee/ ook in eigen bed/ een onbestemd verdriet/ dat me jaren heeft bezet.” Dat ge-voel van iets missen maar je weet niet wat, is zo essentieel geweest in mijn jeugd, waarin ik me zo allenig voelde, dat ik, toen ik “Heimwee” las, echt was aangedaan. Maar ik lees zeker ook omdat ik van grootse en meeslepende thema’s en vragen houdt. Een verhaal moet wel ergens over gaan. Dat je denkt, zo had ik het nog niet bekeken, of: wat is dat krachtig gezegd.’

Zonder mooie taal kan een boek niet bekoren?

‘Ik kan gegrepen worden door taal, ja. Ik hou ongelooflijk van mooie metaforen, van pakkende beelden die je meteen voor je ziet, van veel zeggen met weinig woorden. Wat ik fe-nomenaal vond is *Verdriet is het ding met veren*, over een va-der en twee jonge kinderen die na de dood van de vrouw en moeder in rouw gevangen zitten. Die rouw wordt verbeeld door een kraai die steeds in andere gedaantes het gezin komt binnen vliegen. Dan is-ie woedend, dan weer kwetsbaar, of onttembaar. Kraai is trouwens Crow uit de gedichten van Ted Hughes, over wie de vader een boek schrijft, maar eigenlijk doet dat er niet toe. Wat Max Porter doet is onnavolgbaar en getuigt van lef. Alle taalregels haalt hij overhoop. Het is proza, het is poëzie, soms schrijft hij alleen fonetisch, en toch is dit boek precies wat rouw is.’

‘Waar ik me aan erger is pretentie, schrijvers die leuren met hun vocabulaire. Als je kiest voor een bombastische stijl, moet het wel in dienst staan van het verhaal. Er moet een idee achter zitten, zonder dat het direct wordt prijsgegeven. Ik houd van suggestie. In mijn voorstellingen hoop ik dat iedereen hetzelfde ziet, maar toch wat anders ervaart. Dat probeer ik te realiseren door het particuliere universeel te maken. Als je dat niet doet, verzand je in therapietheater: ik geloof niet dat ik iets zou kunnen maken wat niets met de wereld te maken heeft.’ ●●●

HET THEATRALE EN VERHALENDE VERSMOLTEN

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN MATTIAS DE LEEUW – Komend voorjaar verschijnt *Het bamboeïsje*, een bewerking van een eeuwenoud Japans sprookje met tekeningen van Mattias de Leeuw. In zijn Antwerpse atelier hangen de zwierige tekeningen van de ‘Stralende Prinses van de Soepele Bamboe’ al aan de muur.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

In het centrum van Antwerpen, dat flink in de steigers staat, houdt Mattias de Leeuw atelier. Het voormalige bedrijfspand waar hij met zijn vriend woont, is stijlvol opgeknapt. Op de benedenverdieping is de Tekenfabriek gevestigd, waar cursussen modelschetsen, druktechnieken en schilderen worden aangeboden. De fabriek ontstond uit een verlangen naar meer afwisseling in zijn dagelijkse praktijk. ‘Als tekenaar zit je altijd op je eigen eiland, dat is gedurende periodes heel fijn, vooral als je in de flow van een boek zit. Maar al is het een droomjob, het is niet altijd feest. Ik gaf altijd graag workshops en zo ontstond het idee om een eigen academie te beginnen voor volwassenen en kinderen.’

Eigen vorm

Nu geeft hij beneden in het pand tekenles en werkt hij boven aan zijn prentenboeken. Zijn liefde voor het genre ontstond op de academie. ‘Ik begon met de richting grafische vormgeving in de veronderstelling dat ik iets met websites zou gaan doen, maar ik bleek vooral een tekenaar. Ik ontdekte dat prentenboeken uitstekend bij mij pasten; daarin zijn het theatrale van toneel en het verhalende van illustraties versmolten.’ De tijd op de academie was fantastisch, vertelt hij. ‘Op het Sint Lucas word je vrij gelaten, je krijgt de ruimte om je eigen vorm te vinden. De studenten in mijn klas hadden verschillende interesses, van game-illustratie tot schilderkunst. Dat is inspirerend.’

Uniek boek

Tijdens een expositie op de academie leerde hij Edward van de Vendel kennen. In 2012 maakten ze hun eerste prentenboek *Dertien rennende hertjes*. Nu liggen de proefprints van *Het bamboeïsje* op tafel, een dik geïllustreerd sprookje. Van de Vendel bewerkte een Japanse vertelling uit de tiende eeuw, De Leeuw maakte er tekeningen bij. ‘Het wordt een uniek boek, een soort graphic novel waarin tekst en tekeningen evenveel inbreng hebben,’ legt hij uit. Hoofdpersoon van het verhaal is het meisje Jie dat in het Japans voluit ‘Nayotake No Kaguya Hima’ heet, hier vertaald als ‘de Stralende Prinses van de Soepele Bamboe’. Ze wil niet trouwen, omdat ze haar ouders niet in de steek wil laten. Daarom verzint ze voor iedere huwelijkskandidaat een onmogelijke opdracht. ‘Het Japanse verhaal eindigt heel triest, maar Edward heeft dat supergoed bewerkt.’

Gewassen inkt

Voor *Het bamboeïsje* zocht De Leeuw naar een passende nieuwe techniek. Hij ontdekte ‘sumi-e’, een Oost-Aziatische schildertechniek met gewassen inkt. ‘Het was een heel proces voor ik het onder de knie had,’ vertelt hij. Nu bereidt hij geroutineerd zelf zijn inkt in een stenen schaal met water. De dikke penseelstreken ogen heel anders dan de lijnvoering in het onlangs verschenen woordeloze prentenboek *Slaap lekker*. ‘Daarin wilde ik vertrekken vanuit één beeld. In een lijntekening zie je de kamer van een jongetje dat niet in slaap kan komen. Op de computer heb ik er steeds een kleurlaag overheen gezet die de fantasie van de jongen verbeeldt.’ ●●●

Uit: *Het bamboeïsje*

Uit: *Slaap lekker*

Uit: *Circusnacht*

Mattias de Leeuw (Antwerpen, 1989) studeerde de illustratieve vormgeving aan Sint Lucas Antwerpen. Hij studeerde af met *De steltenloper*, dat hij maakte in samenwerking met kinderen van een basisschool. Sindsdien werkt hij als freelance illustrator voor jeugdtheater en voor magazines als *Knack*, *Nest* en *Psychologie Magazine*. Voor het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten ontwierp hij een serie affiches. De Leeuw werkt voor verschillende uitgevers; zijn eigen prentenboeken verschijnen bij uitgeverij Lannoo. Met *Circusnacht* won hij in 2017 het Gulden Palet, het equivalent van het Gouden Penneel voor een buitenlandse illustrator. *Het bamboeïsje* verschijnt in april bij uitgeverij Querido.

Judith van Oossanen, Markand College in Oudenbosch

‘WIJ ZIJN DE HUISKAMER VAN DE SCHOOL’

Idealiter is de mediatheek een plezierige voorziening waar je boeken kunt lenen, inspiratie kunt opdoen of kunt ontspannen met een boek. Op sommige scholen is het inderdaad een droomplek, op andere scholen wordt de mediatheek met de laatste boeken aan de straat gezet. Met de Nationale Mediatheek Trofee willen Stichting Lezen en Passionate Bulkboek de aandacht vestigen op scholen die hun leesomgeving serieus nemen.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

‘Nederlands is een cruciaal vak, dat we collectief hebben laten versloffen en verstoffen,’ schreven zes hoogleraren begin november in een brandbrief in *NRC Handelsblad* aan minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen Ingrid van Engelshoven. Zij noemen het schrijnend dat ‘haast één op de vijf Nederlandse jongeren laaggeletterd de middelbare school verlaat; een situatie die een maatschappelijke onderklasse creëert’, en roepen de minister op tot actie. Intussen staan de leesvoorzieningen op veel scholen onder druk. De meeste middelbare scholen hebben wel eigen boekenbezit, maar lang niet overal is de collectie ondergebracht in een mediatheek. Het aantal mediathecarissen, de spinnen in het web die de boekencollectie aanvullen, verzorgen en aanbevelen bij leerlingen, is dalende. Dit jaar waren er nog 561 mediathecarissen actief, waarmee 34 procent van de locaties voor voortgezet onderwijs is gedekt. In 2012 stond de teller nog op 709 en beschikte 40 procent van de scholen over een mediathecaris (bron: leesmonitor.nu).

Applaus

En dat terwijl er toch al steeds minder wordt gelezen en een rijk boekenaanbod en aantrekkelijke leesomgeving onmisbaar zijn om jongeren aan het lezen te houden. Om een voorbeeld te stellen voor een goede praktijk reiken Stichting Lezen en Passionate Bulkboek elke jaar de Nationale Mediatheek Trofee uit. De prijs sluit aan op het gedachtegoed van jeugdboekenauteur Aidan Chambers en is in het leven geroepen om het belang van een goede leesomgeving onder de aandacht te brengen bij zowel docenten en leerlingen als de schoolleiding. Elk jaar worden drie scholen voor de prijs genomineerd en dat genereert positieve aandacht, ook binnen de eigen school, merken betrokkenen. Ineens ziet iedereen hoe belangrijk de mediatheek is. ‘We kregen groot applaus toen onze directeur vertelde dat onze mediatheek opnieuw was genomineerd,’ vertellen Alie Beuker en Bettie Bandringa, werkzaam bij het Alfa College Kluiverboom in Groningen.

Onmisbaar zijn

Toch is ook het voortbestaan van hun mediatheek niet vanzelfsprekend. ‘Het is elk jaar weer knokken om de mediatheek draaiende te houden,’ vertelt Bettie Bandringa. ‘Wij hebben hier een gevarieerd aanbod in opleidingen in de richtingen zorg, welzijn, horeca, haarverzorging, schoonheidsverzorging, facilitaire dienstverlening en onder-

wijsassistent. Sommige opleidingsmanagers zien het belang van de mediatheek in, andere niet. We zijn altijd bezig met ons sterk te maken en te proberen om zichtbaar en onmisbaar te zijn. Dat wij bestaan is geen vaststaand gegeven. Er zijn maar weinig mbo-opleidingen met een mediatheek. We moeten er hard voor werken om te laten zien wat we doen.'

Om met de tijd mee te gaan heeft de mediatheek van het Kluiverboom de afgelopen jaren een verandering ondergaan. Er zijn meer zit- en ontspanningsplekken gekomen, en de regels zijn op verzoek van studenten versoepeld. Eten en drinken mag tegenwoordig, praten ook. Veel studenten zijn positief over de sfeer die dat met zich meebrengt. Daris: 'Wij komen hier graag om boeken te lenen, of om bij te komen. Dan gaan we in de hoek zitten, even de stof samen doornemen. De mediatheek is een rustige, gezellige plek.' Sharline: 'Het is heel belangrijk dat er een mediatheek is op school, van mij mag hij absoluut niet weg!'

Inlogproblemen

Of een school een mediatheek wel of niet laat voortbestaan, is vaak een financiële beslissing. Een tussenoplossing is om te snijden in budget en uren, of het mediatheekpersoneel te belasten met andere taken. Was de medewerker in de schoolbibliotheek vroeger nog vaak een vrijwilliger die boeken plastificeerde en afstempelde, tegenwoordig is het een professional die het onderwijsproces ondersteunt op het gebied van leesbevordering en vaak ook mediawijsheid. Alie Beuker en haar collega's hebben daar nog tal van neventaken bij. Naast het beheer van de boekencollectie houden ze zich bezig met de uitleen van schoollaptops, het aanvullen van het leerlingvolgsysteem en het onderhouden van de digitale leeromgeving. Bij de start van het schooljaar ondersteunt het team studenten die inlogproblemen hebben.

Nieuwbouwplannen

Judith van Oossanen, die met de mediatheek van het Markland College in Oudenbosch de Nationale Mediatheek Trofee 2019 in de wacht sleepte, ziet op haar school juist een verandering in omgekeerde richting. 'Vroeger hadden wij het beheer van de schoolcomputers onder onze hoede, maar nu alle leerlingen een tablet hebben, is dat niet meer nodig.' Ook de lessen in digitale geletterdheid en mediavaardigheid zijn bij de mediathecaris weggehaald; die vinden nu plaats in mentoruren en keuzetijd. 'Wij kunnen weer terug naar het lezen,' zegt Van Oossanen verheugd. Met de komst van een nieuwe directie enkele jaren geleden, heeft het lezen op school een vlucht genomen. 'Wij zijn echt de huiskamer van de school, en dat willen we ook graag zijn. Straks krijgen we een nog veel mooiere ruimte als de school in 2021 haar nieuwbouwplannen gaat realiseren. Ik mag aanschuiven om mee te praten over het ontwerp van de ruimte. Het is heel gaaf dat ik in deze tijd, waarin veel mediatheken dichtgaan, straks de kans krijg om een grote ruimte in te kunnen richten.'

Stille hoop

Gezien het feit dat 85 procent van de mediathecarissen vrouw is en driekwart ruim boven de vijftig jaar, dreigt er een verschraling van de beroepsgroep. Een mediathecaris die met pensioen gaat, zal namelijk niet in alle gevallen worden vervangen. Mediathecaris Coby Borkent van het Johannes Fontanus College in Barneveld, ook genomineerd voor de trofee van 2019, neemt dit jaar afscheid met pijn in het hart. 'Ik heb hier 24 jaar gewerkt, het is helemaal mijn toko.' Ze is blij dat haar functie straks wél wordt overgenomen. 'Mijn ambitie was altijd een mediatheek te creëren waar iedereen graag naartoe komt. Ik heb Khalid Boudou eens horen vertellen hoe belangrijk de mediatheek in zijn jeugd geweest was. Ik heb de stille hoop dat leerlingen die hier weggaan ook zeggen: "Aan de mediatheek heb ik heel veel plezier beleefd, die heeft mij mede gevormd." Natuurlijk lukt dat niet bij alle leerlingen, maar als er een aantal is voor wie dat geldt, dan is dat wat mij betreft genoeg.' ●●●

Het Alfa College in Groningen

Sharline en Daris van het Alfa College in Groningen

Leerlingen van het Johannes Fontanus College in Barneveld

De Nationale Mediatheek Trofee 2019 is gewonnen door het Markland College uit Oudenbosch. De jury roemt de sfeervolle mediatheek om de actieve blik naar buiten, het inspelen op de behoeftes van de leerlingen en de goede leescultuur. De tweede prijs ging naar het Alfa College Kluiverboom uit Groningen en de derde prijs is voor het Johannes Fontanus College uit Barneveld. Henk Pater van het Van Lodenstein College uit Amersfoort werd uitgeroepen tot Mediathecaris van het Jaar. Alle prijzen werden op 2 oktober uitgereikt door auteur Margje Woodrow tijdens de Internationale Dag van de Schoolbibliotheek. Meedoen aan de editie van schooljaar 2019-2020 kan door een e-mail te sturen naar nmt@passionatebulkboek.nl, waarna er contact wordt opgenomen over het vervolg van de wedstrijd. [lesen.nl](https://www.lesen.nl)
[nationalemediatheektrofee.nl](https://www.nationalemediatheektrofee.nl)

UIT EEN SCHRIJVERSLEVEN

FOTO ANNALEEN LOUWES

Rob van Essen

Het waren hectische dagen, nadat mijn roman *De goede zoon* met de Libris Literatuur Prijs was beloond. Omdat een roman zelf geen dankwoord kan uitspreken, geen interviews kan geven en geen bezoeken aan boekhandels kan brengen, moest ik al die taken op mij nemen, als degene die het meest direct bij de totstandkoming van het boek betrokken was geweest.

In die eerste weken heb ik veel boekhandels van binnen gezien. Soms twee, drie op een dag. Zelf heb ik geen rijbewijs, maar gelukkig werd ik gereden door medewerkers van mijn uitgeverij. Ik zit wel eens vaker bij iemand in een auto, maar ik had niet meer zoveel snelwegen gezien sinds de jaren tachtig, toen ik nog veel liftte. Alle snelwegen leken in de tussentijd van extra rijbanen voorzien, er waren nieuwe bijgekomen, met handige op- en afritten, soepele splitsingen en gestroomlijnde knooppunten. Wat een briljant systeem, dat hele netwerk, veel beter dan het openbaar vervoer eigenlijk.

De tournee langs boekhandels en zaaltjes en festivals ging na die eerste weken in een iets rustiger tempo door en is nog steeds niet afgelopen. Ondertussen houd ik vol dat dit succes me niet veranderd heeft, maar na al die signeursessies kan ik niet ontkennen dat in de loop van het jaar mijn handtekening steeds groter is geworden. Een maand geleden had ik er al een dubbele pagina voor nodig en inmiddels heeft mijn uitgever noodgedwongen speciale edities van mijn boek uitgebracht met een reusachtige uitvouwpagina die hopelijk tot begin 2020 mijn handtekening zal kunnen opvangen.

Dit zegt waarschijnlijk iets, en niet veel goeds, over de groei van mijn ego na de toekenning van de Libris Literatuur Prijs. Hopelijk komt het ooit nog goed. Inmiddels bezoek ik zo nu en dan een psycholoog om wat lucht uit mijn ego te laten ontsnappen maar eerlijk gezegd zijn we met z'n tweeën nog steeds op zoek naar het ventiel.

Het blijkt maar weer eens dat schrijven een ongezond beroep is, bij uitstek geschikt voor mensen die hechten aan een vertekend zelfbeeld. Gelukkig heb jij daar als lezer niets mee te maken. Al die schrijvers, uitgevers, boekhandels en snelwegen zijn slechts een noodzakelijk kwaad om tot stand te brengen waar het om gaat bij de literatuur: jij met een boek in je handen, in een stoel, op de bank, lezend. De rest is ruis.

Rob van Essen

Rob van Essen is schrijver, vertaler en recensent. In 2009 werd zijn zesde roman *Visser* genomineerd voor de Libris Literatuur Prijs en tien jaar later, in 2019, won hij de prijs met zijn meest recente roman *De goede zoon*. Zijn tweede verhalenbundel, *Hier wonen ook mensen*, werd in 2015 bekroond met de J.M.A. Biesheuvelprijs.